

LAŽ IN RESNICA.

PIŠE AVGUŠTIN POŽEGAR.

Judska prislovice pravi, da ima laž kratke noge. Ž njo hočemo svariti občinstvo pred lažjo, vedoč, da je laž zlo, ki ima slabe posledice za posameznika in ki razdira soglasje v človeški družbi.

Res je, da ima laž kratke noge, a res je tudi, da so njene noge debele in močne ter radi tega korenite in vstrajne. Vsakdo se laži protivi, vsakemu se laž studi, a ni ga menda človeka pod nebom, ki bi ne bil mislil in ne govoril nikdar laži.

Ako pogledamo dejansko vsakdanje življenje, opazimo toliko laži, da obupamo nad človeštvom in da smo primorani spregovoriti o tej nedeklatni hibi človeškega duha resno besedo.

Kdor pozna borbo za obstanek človeka, kmalu razvidi, da izvira laž največkrat iz nagona samoobdržnosti v dosego boljšega stanja. Pri tem se tolažimo, stopimo raz idealno stališče na realna tla zemskega življenja, rekoč, da smo o prilikah prisiljeni povedati manjšo ali večjo laž.

Človek se zaveda npravnega zakona resničnosti — zoperstavlja se potom notranjega boja laži, a kruto dejansko življenje ga pripravi na laž v obliki hinavstva, obrekovanja, prilizovanja i. dr.

Je-li npravni zakon nepraktičen, ali je dejansko življenje nenpravno? Nimamo slučajev, v katerih z mirno vestjo lažemo? Ako rečemo, da je laž duševno zlo brez vsake izjeme, takrat ne smemo nikdar vedoma lagati. Takšna vprašanja je menda vsak misleč človek pri sebi že reševal, a ne rešil. Le vznemiril se je, sicer pa ostal po starem. Rekel si je: «Idealno življenje je pač v nasprotju z realnim.» V zadregah radi iščemo pomoči, radi slišimo nasvete drugih, ki se nam zdé mogočni, veljavni. Poglejmo tedaj, kaj govore duhoviti misleci o laži.

Iz gole ljubezni do resnice dosledno izvajajo, da človeku ni dopustljiva nobena laž. «Kdor hoče z lažjo ojačiti svoje stanje, z lažjo odvrniti pretečo škodo, je popolnoma hudoben», pravi Fichte. (Sistem der Sittenlehre.) Ta obsodba laži je pač stroga dovolj! Tudi največi mislec Kant — človek vzorne nравnosti — obsoja vsako laž, vsako neresnico brez ozira na motive. Ne dopušča niti laži, ki izvira iz ljubezni do soseda, bližnjega.

Nedolžni človek pribeži v mojo hišo, da bi se skrtil pred sovražnikom, ki mu preti z umorom. Smem li preganjalca varati z lažnjivim izgovorom, da preganjenec ni v moji hiši? Kant to zanikuje. On pravi, da je mogoče, da zasledovani človek skrivaj iz hiše odide, če sem tudi pošteno povedal, da je v moji hiši. Ako povem laž, je mogoče, da sovražnik vstopi, preganjanca najde in mu stori hudo. V tem slučaju pa sem kriv hudodelstva, četudi sem imel pri laži plemenit namen. Če povem resnico, bo sovražnik preganjanca v hiši iskal, a med tem prihitijo sosedi in zabranijo namenjen čin.

Kdor tedaj laže, je odgovoren za posledice laži pred svojo vestjo in sodnijo, kajti resničnost je dolžnost, ki kot podlaga vseh postav ne trpi nobene izjeme. Pamet narekuje, da moramo biti povsod in vedno resnični. Tega mnenja je Kant.

Fichte govori o tem slučaju še bolj strogo. On zahteva, da je treba preganjalcu najprej hudobijo njegovega namena slikati, a če to ne pomaga, se je treba postaviti in reči: «Le črez mene prideš do žrtve». Več kakor smrt se mi ne more prigoditi, po smrti pa nimam skrbi za usodo svojega bližnjega, a sramote lažij, nравne pregrehe sem se otel. Stroga načela!

Pa pritegnimo, da se prigodi slučaj, da v Kantovem zgledu koristi resničnost in laž prinese škodo. Pritegnimo tudi, da po Fichtejevem mnenju ravna človek plemenito, ko žrtvuje življenje za resnico. Vprašajmo pa nadalje, je li ozir na mogočno korist laži v Kantovem zgledu zavrgljiv in plemenita žrtev v Fichtejevem zgledu res nравna potrebnost. Kant in Fichte potrdita oboje. Fichte pravi, da pride lažnjivec v notranjo nasprotje, ker vé resnico, pa ne pové. Sramota, ki jo čuti lažnjivec, sloni na zavesti, da je zamolčanje resnice na sebi neprav, povrh pa še znak bojznosti, ker se boji nevarnosti, združene z izrekom resnice. Resnico pa ne smemo zatajevati, ker smo dolžni resnično spoznavanje gojiti vedno in povsod.

Kant trdi isto še bolj razumljivo. Resnico zahteva človeška dostojnost in potrebnost splošnega zaupanja v človeški družbi. Zaupanje pa se krši in krči po vsaki laži. Pravo, odkrito občevanje med ljudmi je mogoče le pri popolnem zaupanju. Ednota nравne zveze med ljudmi ne dopušča nobenega prestopka napram načelu resničnosti.

Kant in Fichte i. dr. zavračajo torej vsako laž. Zanimivo pa je pogledati v življenje teh mislecev. Teorija se meri ob življenju. Kant in Fichte sta plemenita značaja, navdušena od večjega resnicoljubja kakor marsikdo

drugi, toda živela nista strogo po načelih resnice. Saj Kant prizanaša priličnim lažem, rekoč, da je vsa čednost v občevanju le ločilni denar in otrok je, kdor ga vzame kot zlato. Toda boljše je imeti ločilni denar kakor nobenega. Ljudje so tem večji glumači, čim bolj so civilizirani; navzamejo se duha navidezne naklonjenosti, spoštovanja, nesebičnosti, spodobnosti itd. Kant misli, da je dobro in prav tako. On ne zametuje raznih galanterij, brani jih do neke mere, češ, da nikdar ne varajo, ker vsakdo ve in čuti, v koliko jih naj šteje. Ti znaki zunanjih navad so vrli, ker se spreminjajo tekom časa po zakonih privade v resnične plemenitosti. Ako drže ljudje na lepih zunanostih, postanejo takšni, kakor biti želé. Po Kantovi strogosti bi pričakovali odklonitve vsega videza — a v svojem odgojeslovju ne zavrže niti tega, da se otroci odgojijo do tolike previdnosti, da zamorejo prikrivati svoje hibe. S tem odpira vrata laži — vidimo nepričakovano koncesijo, ki jo dela teorija npravnosti dejanskemu življenju.

Fichte je baje trdil, da mora človek na smrtni postelji umreti ob resnici, ako je ne pretrpi. V dejanskem življenju je kakor drugi omahoval v resničnosti.

Fichteja so odgojevali v Schulpforti v nekem zavodu. Tamkaj so ga z vednim prisiljevanjem nagibali na to, da se je jel nadležnim vplivom umikati po zvijači, laži in vari. Nekega dne je hotel iz zavoda pobegniti, rekoč, da mu je prisilstvo v zavodu neznosno, četudi je bilo njegovo nepravilno postopanje vzrok nezadovoljnosti.

Sploh pa je Fichte trdil, da človek vedoma le v sili in zadregi laže. O tem bomo govorili pozneje, ko bomo razmotrivali o odvisnosti človeka od človeka.

Toda ne le v mladosti, v deški dobi, tudi pozneje se Fichte ni vedno ravnal po načelu resničnosti. Iskal si je družico, ki bi mu naj blažila življenja težave. Nekega dne je hotel izvoljeno obiskati. Pri vratih hiše, v kateri je dotičnica stanovala, sreča znanca ravno v trenutku, ko je hotel vstopiti. Znanec vpraša Fichteja, kam je namenjen. Ta je bil v zadregi — kajti svoje tajnosti ni hotel izdati; pomagal si je z lažjo ter rekel, da se sprehaja. Svojega znanca je spremljal drugam, obisk pa je preložil na drugi čas.

Res je, da znanec ni bil upravičen Fichteja vprašati, kam gre, a Fichte je postopal neodkrito. V poznejšem času se je Fichte nastanil v Jeni. Soproga še ni prišla za njim. Kuharica mu je s pripravo jedil postregla prav povoljno, a marsikaj je izneverila sebi v prid. Kljub temu se je Fichteju toliko prikupila, da je svoji soprogi pisal, da mora ta kuharica ostati v njegovi službi, četudi ni popolnoma zanesljiva in zaupljiva. V Jeni velja mala iznevera kot čednost, kajti eden prikrši drugega. Ker pa store to vsi, se kaže vendar nekaka enakomernost pri škodi in koristi.

Stoje razmere danes drugače? O tem bomo slišali pozneje.

Toda nekdo poreče, da so navedene Fichtejeve besede le izjava v privatnem pismu, ki nima pomena za odgojo človeštva. Res je tako, a vendar vidimo, da ravno v zasebnem življenju in pri varovanju svojih koristi prodira človeška narava brez tistih spon, s katerimi hoče нравno urejati človeško družbo. Ako se tedaj niti Kant in Fichte, niti drugi misleci niso mogli obvarovati laži, smemo trditi, da dejansko življenje ponuja in zori razmere, v katerih vedoma izpovemo laž. Logika sicer ne pripušča sklepa, da lažejo vsi ljudje, ako jih laže mnogo, a vsakdanje življenje nam kaže toliko neresnic, da po verjetnosti smemo trditi, da k raznim zapletkam družbenega življenja vsakdo donša svoj prispevek resnice, svoj prispevek laži. Sicer pa lahko pripoznamo, da mnogokrat lažemo; ako pa to pripoznamo, govorimo resnico in nismo lažnjivi. Sofistika dobra pomočnica!

Laž ima sicer tudi duhovite zagovornike. Čudno, kaj ne?

Schopenhauer je dokazoval, da je človek v nekaterih slučajih upravičen povedati laž. On pripušča laž v slučaju, v katerem bi smel človek postopati s silo, da se obrani tujega vpliva. Laž smemo povedati, ako nas nepoklican po čem vpraša, pri čegar odgovoru ali neodgovoru trpimo škodo. Kakor smemo braniti svoje telesno življenje celo z orožjem, tako se smemo braniti z lažjo, ako gre po nepravem za naše blagostanje. To je diktat samcobdržnosti v okvirju nravnosti. Takšno postopanje ni samo upravičeno, še celo potrebno je, ker zabrani krivico, нравno zlo, ki nam preti. Dozdeva se nam lahko, da nima nikdo pravice, posegati in vplivati na našo voljo tako, da trpimo škodo. Saj nekateri trdijo, da je v človeku samem vzrok njegove osode in da zamore človek svoje življenje uravnati popolnoma po svoji volji, če le spozna svoje moči in jih rabi v svojo korist.

Temu nazoru o človeški volji ne moremo prisoditi mnoge veljave. Človek ni sam in ne more biti sam. Vsakdo je odvisen od soseda in volja posameznika je zvezana s človeško družbo. Človek mora vplivati na tujo voljo in mora tuji vpliv na lastno voljo trpeti. Vplivanje na druge pa je odgojevanje, ki nalaga dolžnost, da v smislu razsodne pameti vladamo tujo voljo po spoznanih nravnih zakonih. Stremljenje po vladi nad voljo drugega je torej dopustljivo, če je le vpliv nraven. Ako n. pr. po varajočih besedah prikrijem otroku ali drugemu nekaj, iz česar bi dotičnik trpel škodo, zakrivim sicer nepoznanje pogubne resnice, a vendar storim нравno dobro, ako nagibam sosedovo voljo na pot nravnosti. Vest nas vedno svari pred lažjo, a razum nam laž čestokrat dopušča, ker jo plemenit namen opravičuje.

Drugi preiskovalci etičkih vprašanj menijo, da smo sploh upravičeni povedati laž. Oni trdijo, da je naše znanje naša last, v katero ne sme nikdo posegati. Kdor hoče po vprašanjih od nas kaj izvedeti, je kakor

tat, ki nam vzame fizično blago. Tatú odgnati, izpraševalca z lažnjivim izgovorom odvrniti smem vedno, ker sem upravičen svojo last — fizično posest — ali duševno tajnost na vsak način ohraniti.

Napram tej trditvi je treba pomisliti, da nimamo denarja, ki nam ga je odnesel tat, da torej imamo škodo. Če pa razodenemo komu svojo tajnost, takrat nam ta še vedno ostane v zavesti in izgubili nismo ničesar. Ako pa nismo ničesar izgubili, nimamo vzroka lagati.

Če kdaj stori tat zlo, ne stori zla tisti, ki hoče vedeti to, kar vemo mi. In če je vprašanje na nas iz slabega namena, vendar nismo upravičeni, pretečo škodo odvrniti z lažjo, sicer bi mogel veljati stavek, da smemo krivico zabraniti s krivico, ali, da namen posvečuje sredstva.

Vsi se torej zavedamo resničnosti, a vsi živimo v mnenju, da smemo lagati, ako laž drugemu koristi. Dejansko življenje nas sili v razmere, da zapustimo tla resnice, ako pa hočemo dokazati upravičenost do kakšne bodi laži, pridemo do mučnih dilem, do mučnih dvomov, do nasprotstev nraavnih nazorov.

Kaj nam početi vpričo nasprotujočih si načel in dejanj?

Poljudske besede reko: «Če resnico ljubiš, konja hitro nabrzdaj; če resnico misliš, nogo imej v stremenu; če resnico govoriš, z orla krili se odpravi — če lažeš, zaslužiš si tepenja». Torej ne trpimo ne resnice ne laži; — človek čudostvor.

Ne pridemo iz zadrege? Moramo in smemo lagati v resnični ali dozdevni potrebi? Moramo kljub temu vsako laž grajati, ker je na sebi zavrgljivo zlo?

Vsaka laž se zamore pogovoriti od raznih strani — se da ovreči in zagovarjati. Je li tisti na krivem, ki šteje različne oblike uljudnosti in spodobnosti dopustljivim lažem, ker jih nikdo ne smatra resnične in ker torej niso škodljive? Ako n. pr. nagovarjam koga «Velecenjeni, Vzvišeni» itd. vemo, da se nagovorjeni na resničnost nagovora ne ozira. Ni li vendar mogoče, da se človek po nagovorih i. dr. vara in vsled zaupanja pride v škodo? Pokazali bomo pozneje, da družbinski videz napoji marsikoga z zaupanjem, ki ga spravi v škodo ter mu kaže ostudno človeško izpako.

«Nerazsodnemu otroku smemo povedati laž, da molči» pravijo nekateri. Drugi mislijo, da mora ubogljivemu otroku veljati resnični odgovor: «tega ne umeš». Sočuten človek trdi, da je dopustljivo potom laži odvrniti bolnim ljudem pretečo škodo (n. pr. dušni pretres ob vesti smrti, nesreče itd.); dosleden in resen etik pravi, da mora bolnik ob resnici umreti — motimo se, da bi bolniku resnica škodovala.

Mi rečemo, da resnica sama ne škoduje, a ona povzroči potom refleksa na človeški organizem fiziološke spremembe, katerih hočemo bolnika (n. pr. občutljivca) z zamolčanjem resnice ali z lažjo obvarovati.

Kje iščemo mogočnost kompromisa med nasprotstvi? Če pripustimo izjeme laži, vprašajmo, kako jih je uvrstiti po vsebini in obliki, kolikosti in kakovosti, po motivih in namenih, po učinkih in posledicah itd.

Človek bi obupal na polju tega vprašanja, ko bi se ne zavedal, da je človek. Kant je sicer stremil po svojih duhovitih mislih in naukih po idealu človeštva, po nravni popolnosti, a dokazal je, da je naše spoznanje omejeno, da čeznaravnost poznamo le po veri, ne po uvidenju in znanju in da nam je resnica prikrita. V zmislu idealizma težimo in hrepenimo vedno po njej, toda z nepopolnimi silami ne moremo popolnosti doseči. Nepopolne sile se poslužujejo pomanjkljivih sredstev — pomanjkljivosti pa so neresnice, laži, ki zakrivajo luč resnice.

Kant pri svojih doslednih izvajanjih nraavnih zakonov ne pripušča nobene laži, ker že ena izjema omaje zaupanje med ljudmi. Ljudje pa govore res mnogo laži, a vendar si zaupajo — in gorje, če bi zaupanja ne bilo. Na medsebojnem zaupanju sloni pravzaprav vse zasebno in javno življenje. Vsakdo pričakuje pomoči in zaslombe pri bližnjem, vedoč, da sam ne more živeti. To resnico vidimo duševno in jo čutimo, nje spoznanje pa je prva potrebnost, da se varujemo laži, ki komu škoduje.

(Dalje prih.)

O ESTETIŠKEM DEKLAMOVANJU V LJUDSKI ŠOLI.

SPISAL DR. J. BEZJAK.

edanja doba je doba estetike. V vseh poklicanih krogih se opazuje gibanje, ki naj pospešuje umetnost kot vzgojno sredstvo. Estetiško čustvovanje naj se zbuja tudi v otroških krogih, in sicer v večji meri nego doslej; kajti le tem potom se bodo široki slojevi ljudstva polagoma pripravili za večjo dovtetnost napram umetnostim, zlasti umetnosti slikarstva in kiparstva. Na Nemškem izhaja poseben list, ki mu je namen, gojiti to zanimanje.

Angleški profesor dr. James Sully je spisal knjigo «Untersuchungen über die Kindheit», ki jo je na nemško preložil Dr. I. Stimpfl. V tej knjigi nahajamo dva odstavka: «Das Kind als Künstler» und «Der junge Zeichner». V založbi Voigtlanderjevi na Lipskem izhajajo posebne umetelne risbe z namenom, da bi krasile šolske in hišne stene (Künstlerzeichnungen als Wandschmuck für Schule und Haus). Dunajska knjigarna «Pichlerjeva vdova in sin» izdaja z istim namenom reprodukcije mojstrskih del. Prospekt pravi o njih: «Naloga, ki jo naj izvršujejo podobe, je trojna: V prvi

vrsti naj šolsko sobo krasijo na zdaten in uspešen način, naj razveseljujejo otroško oko in srce in naj otroku omiljajo prostor, ki v njem prebiva precejšnji del svoje mladostne dobe. Dalje naj ugodno vplivajo na estetiško čuvstvo otrok ter jih naj napotujejo na umevanje umetnosti. Naposled naj podpirajo besede učiteljeve in naj pouk oživljajo ter pospešujejo na zdaten način.»

To zadostuj v dokaz gornje trditve! — Ni mi treba posebe pripomniti, da se javljajo valovi tega gibanja zlasti kot poskus, ki bi naj risanje v ljudski šoli popolnoma preustrojil ter postavil na podlago estetiškega motrenja.

Razen tega še razpolaga ljudska šola z raznimi drugimi predmeti, ki naj pospešujejo estetiško izobrazbo. Kajti da se morajo tega dela resno poprijeti oni zavodi, ki polagajo temelj intelektualni in npravstveni vzgoji, o tem ni dvomiti; toda v katerem obsegu in v kateri smeri, to je drugo vprašanje, ki ne gre semkaj.

Med omenjene predmete spada tudi deklamovanje. In uprav to je, ki se v ljudski šoli popolnoma zanemarija. Le poslušaj razrede po vrsti, kadar učenci prednašajo pesmi! Kaj slišiš? Zgolj enoglasno in enomerno klopotanje in ropotanje: otrok ti klopoče, kakor bi ga nevihta drevila naprej. O zmiselnem predavanju ni duha ne sluha, kamo-li o estetiškem. Nova beseda «krasnoslovljenje», ki celò dobro meri na bistvo pravega deklamovanja, pri teh poskusih pač ni na svojem mestu: kar slišimo, je vse drugo nego krasnoslovljenje. A prav ta predmet lahko učitelj imenitno izkorišča v prid estetiške vzgoje, samo da to ume in se potrudi v ta namen.

Od kod pa mu bodi to potrebno znanje, ako se o tem nikoli ni učil, ako se nikoli ni vadil — vsaj ne pravilno in temeljito — v lepem deklamovanju? Na učiteljskih se goji, kolikor je meni znano, tako deklamovanje le v pičli meri, če se sploh goji. In zato je umljivo, da se učiteljstvo ne more ogreti za stvar, ki mu je premalo znana.

Seveda moramo pa razločevati med lepim deklamovanjem, kakršno naj negujemo v šolah in med umetniškim deklamovanjem, kakršno je doma v gledališčih in sploh na odrih. Do tega se more popeti le oni, ki mu je to deklamovanje edini namen, ki zanje žrtvuje mnogo časa in truda in ki še ima zraven nekoliko pesniške nadarjenosti in pesniškega vznosa; ono-le lahko doseže vsak učitelj, ki mu je mar estetiškega napredka. A brez truda in zanimanja tudi tu ni doseči uspeha.

Nihče torej ne pričakuj razprave, kako bi postal imeniten deklamator! Te vrste so namenjene samo učiteljetvu ter nameravajo v njem zbuditi večje zanimanje za lepo prednašanje pesmi ter sploh nekoliko globlje seznaniti s tem predmetom one, ki še doslej niso imeli volje ali prilike, da bi se bili resneje bavili z njim.

Lepo je, kakor znano, le to, kar je sestavljeno iz delov, ki stoje med sabo v takem razmerju, da njih skupina zbuja v nas veselje in zadovoljstvo, sploh prijetno čuvstvo. Sredstvo, s katerim se prednašalec obrača do nas, je njegov govor in sredstvo, s katerim mi spoznamo vtiske, so ušesa. Deli govora so besede. Te besede morajo torej tvarjati tako celoto, da naša ušesa zadobé prijeten vžitek. Tega povzročuje neki ritem — ne menim sedaj tu pesniškega ritma, ampak sploh govorni ritem; in ta zopet nastane po naglasu, po teku, po jakosti govornice. Med temi činitelji pa je naglas najvažnejši činitelj vsakega govora.

Naglas je dvojen: naglas posamnih besedi in stavkovni naglas. Govoriti mi je o tem-le. Ako hočemo namreč lepo deklamovati, moramo v prvi vrsti poznati pravila, po katerih nam je naglašati stavke prozaiških sestavkov, da bode predavanje ritmiško, sploh znati moramo lepo čitati.

Razprava se torej najprej vrti o pravilnem naglaševanju, potem šele o drugih lastnostih estetiškega deklamovanja.

I. O naglaševanju.

A. Temeljni ali glavni naglas.

V stavkovnem skladu se ravna naglas po veljavi in slovniškem razmerju posamnih besedi. Glavno pravilo o tem naglaševanju slove: *Pojmovne besede naglašamo močnejše nego formalne ali razmerne besede.* Pojmovne besede so: samostalniki, pridevniki, glagoli in izvečine prislovi: te besede izražajo pojme. Formalne besede pa določujejo razmerje, v katerem stoje pojmi drug proti drugemu; k njim spadajo: vezniki, predlogi, številniki in izvečine tudi zamki. Če rečem: Nož leži na mizi, ali: Človek obrača, Bog pa obrne, izrazim s predlogom «na» neko razmerje med nožem in mizo, z veznikom «pa» neko razmerje med človekom in Bogom. Iz tega sledi, da imajo pojmovne besede močnejši naglas nego formalne. Naglas nastane torej po jakosti, s katero besedo izgovorim, a ne tako, da bi pojmovne besede močnejše naglašal nego formalne ter jih akcentoval, ampak tako, da naglašam razmerne ali formalne besede nekoliko manjše nego pojmovne: formalne nekoliko odstopijo po naglasu in tako zadobe pojmovne razmeroma močnejši glas. Ta naglas imenujemo glavni ali temeljni naglas. To pravilo pa velja le za **posamezne stavke**, dokler ne stopijo v nobeno razmerje ali v nobeno dotiko z drugimi stavki ali mislimi. Kako se takrat izpremeni temeljni naglas, o tem izpregovorim pozneje.¹

¹ Temeljni naglas določujemo in modifikujemo po močnosti izgovarjanja, pa tudi po svojem čuvstvanju, sploh dušnem razpoloženju. Isti stavek lahko izgovorim močnejše ali glasneje ali slabeje in tiše, a vendar ostanejo iste besede v temeljnem naglasu, samo da je ta tudi močnejši ali slabši, kakor pač

a) Naglasno razmerje med pojmovnimi besedami
v prostem stavku.

Gori sem trdil, da se naglas ravna po veljavi in slovniškem razmerju posamnih besedi. — Prav kar smo slišali, da imajo pojmovne besede večjo veljavo od formalnih. A pojmovne ne morejo biti vse enako naglašene. Naglasno veljavo nam razkrije slovniško razmerje in vrsta besednih plemen.

1. Govorimo najprej o samostalniki! Samostalniki so po slovniškem razmerju osebke besede, povedkovi skloni (imenovalnik roditelj, tožilnik orodnik), predmeti, prilastki in prislovja. Glavno pravilo je: Samostalniki imajo izvečine temeljni naglas. Od kod to? — Stavke le naglašamo, kadar glasno govorimo ali čitamo. Naglas je torej namenjen poslušalcu; za nas nima ne pomena ne važnosti. Temu-le pa je navadno samostalnik važnejši od drugih besednih plemen; samostalnik imenuje namreč v pretežni večini stvari, ki si jih laže predstavljamo od drugih pojmov če so tudi abstraktne; a v obliki samostalnika zadobe nekako materijalnost. Vse druge besede so bolj abstraktnega pomena. Tudi glagoli pospešujejo to razmerje. Ni torej čuda, da je naša pozornost najbolj obrnjena proti samostalnikom.

2. Glagoli, ki so v stavku najvažnejše besede, stoje glede na naglas za samostalniki: dobivajo temeljni naglas ali pa ga tudi odstopujejo samostalnikom. To je zavisno od stavkovega člena, ki ga izražajo. Glagoli stoje namreč, kakor vemo, za povedke v svoji določni obliki; kot nedoločniki rabijo osebke besedi, predmetu, prilastku; kot deležniki prilastku.

3. Pridevniki zopet stoje za glagoli. Posebno se uvažujejo kot prilastki in prislovja: kot prilastki imajo izvečine temeljni naglas, kot prislovja so zdaj naglašeni, zdaj nenaglašeni.

4. O zaimkih in številnikih bi sploh bilo povedati, da povprek ne dobivajo naglasa, ker so izvečine razmerne besede. O posameznih slučajih bodem kmalu razpravljati.

Sedaj pa naj nekoliko pojasnim te trditve! Kakor sem gori omenil, je v drugi vrsti za naglaševanje merodajno, kateri stavkov člen izraža ta ali ona beseda. Oglejmo si v ta namen najprej osebko besedo in povedek oziroma povedkov sklon!

1. Osebka beseda in povedek sta dva najiminitnejša stavkova člena: ona tvarjata ogrodje vse misli, četudi v slovenščini zadostuje določni glagol sam za napoved glavne misli. In zato dobivata oba temeljni naglas. Pravim torej: Ptíček pòje.¹ Na koncu stavka sicer padamo z glasom, govorimo: vse druge besede pa se ravna po njem glede na govorno jakost. Razmerje besedi z ozirom na temeljni naglas ostane vedno isto.

¹ Na koncu stavka zaznamujem temeljni naglas s krativcem.

kakor je znano; a to padanje povedka ne ovira glavnega glasu. Vendar naj nekaj tu pripomnimo. S padkom glasú naznanimo v vsakem slučaju, v katerem izgovorimo trdilni stavek, da je misel pri koncu. Naravna posledica tega je, da se zmanjša tudi jakost glasu in od tod izvira neredka prikazen, da učenci radi požirajo zadnji stavkov zlog ter ga izgovarjajo nejasno in nedoločno. To pa je napaka, proti kateri mora učitelj nastopiti, ko jo zapazi. Treba je učenca le učiti, da naj izgovorijo, kadar z glasom padajo, zadnjo besedo nekoliko močneje. Tako nastopi neko ravnotežje, ki zabrani nejasno izreko.

Ako je povedek glagol «biti» in zraven njega povedkov sklon, stopi naglas ne ta sklon, a glagol ne dobi naglasa: Kónj je bël; prijátelj je urádnik, bil je veselega srcá.

Drugače razlaga glasovno razmerje med osebko besedo in povedkom W. Reichel v svoji razpravi: Entwurf einer deutschen Betonungslehre für Schulen, Leipzig 1899, na str. 11. in 13. On tam zatrjuje, da sta ta dva stavkova člena ena slušna celota (Höreinheit), ki navadno dobiva le po en naglas. Ta pa se ravna po logiški ali zmiselni teži teh členov. Ako sta obadva lahka in je osebko beseda samostalnik, povedek pa glagol, tako pravi Reichel, stopi naglas na prvo: Das Kùrhaus² brennt. Ako je povedek težji od osebko besede, stopi naglas na povedek: ako je osebko beseda težja od povedka, stopi spet na osebko besedo. Če sta pa oba težka, dobita oba naglas.

Ali to njegovo pravilo ima veljavo le za navadno govorico in njegovo naglaševanje se vrši le z ozirom na logiško razmerje med izgovorjenim stavkom, ki je del misli, in vso mislijo, ki jo govoreča oseba ali izgovori celo ali deloma le misli. On torej pozna v teh slučajih le oziiralni naglas, o katerem še izpregovorim. Nekaj primerov nam to pojasni. Reichel n. pr. pravi, da se nahajajo v slovnicač često stavki kakor ta-le: Gozd je zelen, ptič poje. Istinito takih in enakih stavkov navadno ne bo rabil nihče, a v šoli se dogaja, da jih rabijo; naglašeni so potem gotovo na povedku: Ptič pòje. Kajti odgovori so vprašanjem, ki jih je učitelj prej stavil. N. pr.: «Kaj dela ptič?» — Spadajo k tako zvanim opisovalnim in pojasnjevalnim razsodkom. Če odrasli človek izvaja take razsodke — saj jih tudi izreka, samo da so bolj sestavljeni — je tudi pri njem tak razsodek vedno konec ali člen miselnega toka, ki se torej naslanja in ozira na prejšnje misli. Pojem, o katerem kaj izrečem ali dopovem, je torej že znan in ni ga treba posebe naglašati. Nasprotni tem razsodkom so pripovedovalni stavki. Govoré namreč: «Der Vâter kommt, das Kùrhaus brennt, der Bâum brennt (Christbaum).» V teh stavkih je torej navadno naglašen samostalnik. Leta 1888. se je baje po ulicah slišalo:

² Reichel razločuje glavni in vprašalni naglas (Haupt- und Frageton), onega zaznamuje s kratkim, tega z ostrivcem.

Der Kaiser ist gestorben (o smrti nemškega cesarja). Naglas je bil le na samostalniku. To pa je umljivo. Cesar je tako imenitna oseba in dogodek tako redek, da se je vsa misel osredotočila v tej osebi in samostalnik izrekel s posebnim naglasom. Stavek se torej ni izustil sam ob sebi brez ozira na druga razmerja, ampak z neko silo, ki jo je povzročil poseben dogodek. Mogoče je sicer, da je ta ali oni tudi rekel: Der Kaiser ist gestorben. To so bili ljudje, ki so takrat ali tudi ves čas mislili češče nego drugi na bolnega cesarja, bil jim je v mislih bližje nego drugim, zato so dogodek izvajali z večjim povdarkom in naglas delali na povedek. Tudi tu je torej razmerje, je položaj merodajen za naglaševanje. Kdor izgovori stavek: «Der Vater kommt» in naglaša osebko besedo, ne tudi povedka, ta ga izgovori ali z ozirom na vprašanje: Kdo pride? ali na misel, da nekdo prihaja, ali ga je zagledal, da pride. Vsi ti in taki stavki, bodisi opisovalni in pojasnjevalni ali pripovedovalni razsodki, se ne izgovarjajo brezpogojno, ampak vedno z nekim ozirom, pogojem ali pridržkom, ki si ga mislimo ali tudi izrazimo ali ki ga s seboj privede položaj.

O takih stavkih pa sedaj ne govorimo. Sedaj nam je le do takih stavkov, katerih misel se ne ozira nikamor, ne naprej, ne nazaj, ki nimajo nobene zavisnosti od položaja ali drugih misli. Ume se, da v praksi ni takih stavkov razen v slovnici ter v začetku povesti, n. pr. France je bil priden deček. Kdor koli izgovori stavek, izgovori ga z nekim ozirom. Naglaševanje takih stavkov je torej le teoretično, a vendar ga moramo poznati, ker je merodajno za istinito naglaševanje, ki nastane po takozvanem oziralnem naglasu, kakor bomo pozneje videli.

Po tem ovinku se vrnimo zopet k osebki besedi in povedku!

Osebek le takrat ni naglašen, ako je osebni zaimek, to pa zaradi tega, ker osebni zaimki sploh ne dobivajo temeljnega glasu. Ti-le namreč zastopajo samostalnike in se potemtakem ozirajo na že imenovane stvari, ki jih torej ni treba posebe poudarjati. Pristavim, da to velja bolje za nemščino nego za slovenščino. Mi itak ne stavimo osebnih zaimkov razen če jih hočemo, oziroma moramo posebno naglašati; v tem slučaju pa dobe oziralni naglas, n. pr.: Ti ne, jaz sem to storil.

2. O predmetu je pomniti, da prinese stavku nov pojem ter razširi stavkovo misel; zato dobi temeljni naglas. Ta-le namreč odskoči od glagolovega povedka ter stopi na predmet. Ker le-tega najčešče izražamo s samostalnikom, je umljivo, da polagamo glavni naglas zopet na tega. Gornji stavek: Ptíček pòje bi se glasil s predmetom: Ptíček poje pèsem. Pa tudi druge besede, ki stoje za predmet, dobivajo temeljni naglas, zlasti glagolov nedoločnik, n. pr.: Ne morem pisati. Isto glasovno razmerje ostane, če predmet zastopa kratek stavek: Želim, da prijatelj pride. Tudi tu povedek «želim» ne dobi naglasa, ampak ta skoči na stavek «da prijatelj pride». Glagol in njegov predmet tvarjata namreč logiško in tudi gla-

so vno celoto (Reichel jo imenuje slišno celoto — Höreinheit), v kateri leži naglas na predmetu. Glasovna celota je skupina slovniško združenih besed, ki jih izgovorimo nepretrgoma, rekel bi, v enem toku, ki med njimi ni odmora in ne smemo dihati. To je važno pravilo za vsakega govornika, pa tudi za učitelja, ki ga pri čitanju mora uvaževati. Pravilno bi torej ne smeli staviti vejice med glagolom in kratkim predmetovim stavkom, ker v govorjenju ali čitanju tudi ne smemo prenehati. «Vem da jutri prideš» izgovorimo v enem dušku. Bilo bi proti glasovnim in logičkim pravilom, govoriti ali čitati s prenehljajem: Vem — da jutri prideš. Vejica ima tedaj le nekak zunanji pomen, da v slovniškem oziru predmetov stavek laže ločimo od glavnega stavka. Iz tega sledi, da pravilo: Učenec vsekdar obstoj pri vejici! ni vselej upravičeno.

V naslednjih primerih še najdemo več takih glasovnih celot.

Ako je od nedoločnikovega predmeta še zavisen predmet druge stopnje, stopi temeljni naglas od nedoločnika na le-ta predmet: Nisem se upal prositi očeta, itd.

Osební zaimki kot predmeti prav tako nimajo naglasa kakor kot osebkove besede. Isto velja o oziralnih, vprašalnih in kazalnih zaimkih. Le kadar hočemo posebno individualizovati, tako da poedino stvar ločimo od vseh drugih, je možno, da naglas položimo na kazalni zaimek. To pa je že zopet oziralni naglas. Sploh je pomniti, da zaimki, kakor sem gori omenil, že po svojem bistvu ne dobe naglasa; kajti vselej nadomeščajo druge besede, samostalnike, ali se ozirajo nanje. Če se jim torej prisodi naglas, se to zgodi le po skupini misli, druge na drugo se ozirajočih; dobe torej oziralni naglas.

O predmetih, ki določujejo pridevnike, velja isto: glavni naglas prestopi od pridevnika na predmet, n. pr.: móž je vreden hvále, je zvest načelom.

3. O naglaševanju prilastkov.

Prilastki so ali samostalniki ali pridevniki, oziroma pridevniške besede. Tu se navadna govornica razločuje od pismenega oziroma skrbnejšega jezika. Če tvarjata dva samostalnika logičsko skupino, naglašá navadna govornica brez izjeme drugi, oziroma zadnji samostalnik; ako pa je pridevnik prilastek, je itak le samostalnik naglašen: grad našega kralja, našega kralja grád, kraljev grád, hiša na griču, Lützows wilde Jägd, der König der Belgier, Hans im Glück (gl. Reichel str. 13.—14.). To naglaševanje je prav mehaniško, skrbna govornica pa ne naglašá tako brezmiselno. Ta-le skuša doseči po naglasu neko ravnotežje. Kako se to izvršuje, naj povedo naslednje vrstice.

Ako je samostalnik prilastek, stoji ali v roditeljskem (dajalniku) ali s predlogom ali v istem sklonu kakor po njem pojasnjeni samostalnik. Prva dva slučaja si hočemo skupaj ogledati.

Tu samostalniški prilastek ali individualizuje, ali logizuje. Rekši: «hiša mojega očeta» ali «hiša na vrtu», sem «hišo» določil tako, da jo vsak lahko razloči od druge hiše: to je določena poedina hiša; s prilastkom sem individualiziral. Ako pa rečem: «Živali Sibirije», sem vrsto (genus) izpremenil v pleme (species); živali Sibirije so pleme živali sploh; napravil sem logiško kategorijo ali logizoval sem. V obeh slučajih pa tvarjata oba samostalnika skupaj eno zmiselno in tudi glasovno celoto, v katerih ima vsak samostalniki svojo popolno veljavo: oba samostalnika stojita v temeljnem naglasu: hiša na vrtu.

Vendar ne velja to pravilo za vse slučaje. Abstraktnim samostalnikom rabi prilastek kot dopnilo njihovega pojma. Stavek: «Misel je neprijetna» ostane dotlej nejasen, dokler abstraktni pojem «misel» ne dobi svojega dopnila, ki razjasni, kam meri ta misel. Če pa izgovorim stavek: «Misel na smrt je neprijetna», sem izgovoril popolnoma jasno misel.

Večkrat se samostalniki le okraši s samostalnikom, zlasti v poetiški govorici. Kdor govori o ognju ljubezni, o žolču jeze, o strupu ljubosumnosti, ta ne individualizuje niti ne izpreminja logiškega pojma, le ta hoče pojme «ljubezen», «jeza», «ljubosumnost» bolje označiti ter jih tako poudariti, da navede njih značilne lastnosti. Glavni pojmi so le: ljubezen, jeza, ljubosumnost, samo da so okrašeni z drugimi pojmi, (oganj, žolč, strup) ki so njih značilne lastnosti.

V teh dveh slučajih ostane le vodilnik oziroma sklon s predlogom v temeljnem naglasu, po roditelju ali po sklonu s predlogom pojasnjeni samostalniki pa nekoliko odstopi od prvotnega glasu, če tudi ne toliko kakor «razmerne besede». Skupini: misel na smrt, oganj ljubezni je torej naglašati, kakor je označeno.

Na mesto samostalniškega prilastka stopi v gorenjih dveh slučajih v nemščini tudi nedoločnik s predlogom «zu» ali prilastkov stavek z veznikom «daß», v slovenščini pravilno samo prilastkov stavek z veznikom «da» in šele po nemškem vplivu tudi nedoločnik: der Wunsch zu sehen, der Wunsch, daß ich sehe; želja videti, želja, da vidim. Bolje bi sicer bilo, ko bi se skupine «želja videti» popolnoma izogibali, a tako je že ukoreninjena, da se je ne bomo mogli več odkrižati. Vse te skupine tvarjajo zopet logiško in glasovno celoto, v kateri stopi naglas na nedoločnik, oziroma na stavek; in kar sem gori pri predmetu opomnil o vejici, to velja tudi tukaj: želja da bi videl je celota, ki bi ne smela biti ločena po vejici.

Pri apoziciji je pomniti naslednje.

Samostalniki, ki stoje kot pristavek pred svojim samostalnikom ter se rabijo kot naslovi, priimki itd., odstopijo nekoliko od svojega glasu,

temeljni naglas pa dobe imena, zraven katerih stoje ti priimki: kralj Pèter, mesto Dùnaj, svetnik Pèrko.

Kot takšen pristavek veljajo tudi krstna imena poleg rodbinskih, kajti v tej skupini so le-ta naglašena: Martin Slómšek, Simon Jènko.

V nemščini se po tem ravna tudi skupine, kakor: ein Glas Wein, eine Maß Milch, ein Dutzend Knöpfe. Nasproti pa dobi glavni naglas apozicija, ki stopi kot pridevnik ali vrstilni številnik za svoje ime: Peter Vèliki, Ferdinand Dobrotljivi, Karol Četrti.

Kar sem prej omenil o vplivu samostalniškega prilastka na samostalnik, ki je z njim pojasnjen, to velja tudi o pridevnikih. Tudi ti kot prilastki ali individualizujejo ali logizujejo. Raditega stoje tudi ti s svojim samoglasnikom, ki z njim tvarjajo eno glasovno celoto, v istem temeljnem naglasu: nóva hiša, lépo vrème, potujóci prijátelj.

Govorniki in deklamatorji to radi izpregledujejo in čestokrat nepravilno naglašajo. Glavni naglas namreč polagajo samo na pridevnika oziroma pridevniške besede in jih še posebe poudarjajo, da rasto na glas, njih samostalniki pa izgubljajo naglas. Takim potem nastane nenaravno in afektovano naglaševanje, čigar znak je nadutost in šopirnost. Torej ne: m f z e l veter tebe žene drobna lastovka od nas —; ali: žalostna misel ga je navdajala itd.

Ako pa stopi pridevnik kot prilastek k abstraktnemu samostalniku, ki zadobi še en prilastek po samostalniku, nedoločniku ali prilastkovem stavku, odstopi pridevnik s svojim samostalnikom vred od temeljnega glasu: Žalostna misel na smrt. V tej glasovni enoti stoji le samostalnik v temeljnem naglasu. Prav tako se naglašajo skupine: Veliki ogenj ljubežni, grenki žolč jeze, nesrečno hrepenenje po bogástvu itd.

Posebne rabe pridevnikov tu ne smemo izpregledati. Kakor nam v gorenjih primerih: «ogenj ljubezni», «žolč jeze», samostalnika ogenj in žolč ne povesta nič bistvenega, ampak služita le glavnima pojmom «ljubezen» in «jeza» v okrasek, tako tudi pridevniki čisto ne naznanjajo posebnih novih lastnosti, ampak takšne, ki se prilastujejo vsem poedincem dotične vrste. Če izrečem skupine: mrzli sever, zlato solnce, siva megla, sladka strd, grenki pelin, zelena vigred itd., ne prisvajam pojmom «sever», «solnce», «megla», «strd», «pelin», «vigred» ... posebne neznane lastnosti, s katero bi kaj značilnega, kaj novega povedal o poedinem teh pojmov, ampak govorim o lastnosti, ki leži v pojmu samem, ki je bistven del tega pojma: sever je vedno mrzel, solnce zlato, megla siva itd.

(Dalje prihodnjič.)

INDIVIDUALNA STRAN VZGOJE IN POUKA V LJUDSKI ŠOLI.

ČEŠKI SPISAL JOS. ZBROJ. POSLOVENIL DRAGOTIN SVOBODA

(Konec).

ISANJE se krije z ozirom na individualnost s pisanjem. Napačna metoda risanja, ki je desetletja kovala v železje naše risanje, je zadušila, poteptala mnogi talent. Ker se je ločila od prirode ter se izgubila v ničevnosti zloženih ornamentov geometriških in mrežastih, je strašno grešila na okusu in čutu za lepoto. Nemara popravi škodo najbližja doba s svojim geslom: «Umetnost v šolo in iz šole v življenje», četudi ne postane otrok učenec apostolov secesije, ki nas sili videti violetno, kjer normalni ljudje

vidimo belo.

Duša našega ljudstva se pokaže v svojem bogastvu shvatanja, uravnavanja, v pravem, prirojenem in zato tako zanimivem stilizovanju v narodnih izšivih in okraskih, na hišah, na različnih slikanih posodah. Človek hoče imeti za trenutek zasluženega, večkrat težko priborjenega počitka okoli sebe vse lepo. Učimo torej naše učence spoznavati in ljubiti krasoto! — Seveda moramo to najpreje sami znati.

Petje pokazuje individualnost v tem, da nekateri rad in vedno poje, drugi jedva včasih mrmlja. Naše ljudstvo rado poje, bodisi z glasom otrok ali dev, s srebrnojasnim zvokom ali z globokim glasom mož, katere vzbuja razmah prirodnih sil, ali tek nemotenega miru, sladkega šumljanja, šelesta. Narodna pesem, plemenita in mila, je neizčrpen vir, iz katerega črpa ljudska duša izraz blagra, navdušenja, pa tudi žalosti in resignacij.

Da propada ljudsko petje, vzrok temu iščimo v včasih znatni brezbržnosti učitelja za godbo sploh in za petje posebej, katero pa povzročajo prerazlični činitelji, zlasti znatno preobremenjenje in gmotne skrbi. Stari učitelj in muzikant sta bila nerazločna pojma, zato je tudi nemara narod povsod muziciral, pel, kakor okoli njega večno krasna priroda. Sedaj molči ali išče naknade v odvratnih pesmih, k čemur znatno prispeva gonja in naglost sedanjega življenja, z drvenjem in bitjem strojev, pare in elektrike.

Telovadba, katero je Jahnova in deloma tudi Spießova metoda premenila večkrat v neumnosti komediantskega akrobatstva, se briga za individualno smelost in krepost, kateri pametno umejuje, medtem ko odstranjuje strašljivost in bojazen. Upajmo, da postane telovadba brzo,

kar bi edino imela biti, higijeniško vežbanje in igra; tako bode gotovo osveževala, zdravju prispevala in vadila posameznika, se podrejata celoti.

Posebna zmeta odurnega hrepenenja po igranju v vojake je bilo uvajanje sedaj že skoro popolnoma zanikle vojaške telovadbe v ljudske šole.

Ne mščina. Nje naloga v naših razmerah zelo važna, krije se z jezikovnim poukom. Temu predmetu bi se morala posvečevati posebna skrb.

Ko smo tako govorili o vseh predmetih ljudske šole z ozirom na etiško-didaktiško individualnost, treba se je tudi ozirati na telesne zahteve, ki se tikajo največ čistosti in potem zdravja.

Prežalosten je pojav, zakrivljen vsled neizravnjenih socialnih razmer, toda tudi po nezavednosti, da se čistoti oprav, čistosti telesa, perila in obleke učencev v naših družinah ne žrtvuje dovoljna pazljivost. Deca prihaja zamazana v šolo. Zato ne preostaja drugega, ako se hoče doseči kakšen poboljšek, nego dnevno pregledati roke, ušesa, zlasti zobe in poleti noge. Lakti in druge stvari gledajo večkrat skozi suknjo beli dan. Da se v tem oziru v šoli uvede red, mora za učence biti vselej pristopen ključ od vode, košček mila, oterača, češelj in cena ščetka, kakor tudi igla in nit.

To umivanje in šivanje pa ne sme biti sramota, ampak žalostna potreba, da more učenec zadoščevati zahtevam šole, četudi dom tej potrebi ne zadostuje.

Dobro vpliva, ako v pohvalo omenimo, kako nekatera deklica, nekateri učenec prihaja lepo počesan v šolo, ako pohvalimo, če je učenec ostrižen — ima glavo kakor jabolko — če opazimo, da ima otrok suknjo, predpasnik, da je obleka lepo oprana.

Otroci prihajajo v šolo z mnogimi razvadami. Tu vsakega posebe dobro opazujemo in odpravljajmo te razvade, večinoma s posmehom. drugod zopet s prigovorom, včasih tudi s strogostjo.

Ko skrbimo za prirojene človečnosti za zdravje in telesni blagor svojih poverjencev, pazimo skrbno na njih občutljivost napram toploti in mrazu, hladu in prepihu; pazimo natančno, koje dete toži radi boli v glavi, radi trganja v ušesih, bolesti v zobeh, na reumatiške pojave in neuralgiške, in potem jim odkazujemo mesta. Najmanjši želji v tem oziru, kadarkoli prednošeni, smo dolžni skrbno ugoditi.

Razdeljenje sedežev je zelo važno in se mora vršiti večkrat v letu, da bi ne imeli eni vselej prednost — dobra mesta, drugi neprestano, vse leto slaba mesta.

Na duševni in telesni razvoj znatno vpliva vzajemno občevanje otrok! A tu poskusimo skrbno razpoznati značaj vsakega otroka po temperamentu. Nekatero dete je občutljivo napram kazni! Moramo torej poznati pri vsakem otroku njegovo manjšo ali večjo vznemljivost, mirmost, potrpežljivost, često tudi divjost in surovost. Vse to moramo opazovati, primerno upravljati stik dobrih otrok, neizkaženih, kakoršni, so navadno otroci iz

boljših rodbin, z otroci manje dobrimi, nevzgojenimi. To smo dolžni staršem, sebi in svojim učencem.

Česti pojav v šoli je strašljivost, bojazen, posebno če je poklican otrok k tabli. Ta strah je vselej izraz vestnosti in zato ga moramo oprezno ločiti, kajti vselej škodljivo deluje na živčevje, katere moramo skrbno čuvati.

Temperament igra pri otrocih važno vlogo, kajti ne umeje se še premagovati in krotiti samega sebe.

Po izrazu oči in obličja, iz vsega zadrževanja in ravnanja lahko spoznamo mirne značaje; sentimentalne moramo jačiti, medtem ko silno bojevite značaje mirimo. Pri malem flegmatiku vzbujajmo z igro — in če je treba s slikami — pozornost in zanimanje, kolerika poučujmo s škodo.

Izmed posameznih lastnosti, ki pri otrocih v znatni meri nastopajo naj navedem:

Sladkosnednost. To krotimo s poukom, zlasti s pregledanjem «črnih» zob, in zlasti s tem, da sladkosnednost predočimo kot nizko navado.

Lažnjivost ima često svoj vzrok v prebujni fantaziji, često tudi v slabem primeru iz okolice in rodbine. Proti tej uničevalki dobrega glasu in večkrat tudi domačega mira v vsakem običaju nastopimo kar najbolj pikro, da jo izkoreninimo.

Lenoba ima le redko v otrocih vzrok v majhni shvatljivosti in neprijetnosti, ki izvira iz tega, često pa nastaja vsled telesne indisponiranosti (nerazpoloženosti) vsled gladu ali zaspanosti.

Pri mnogih otrocih so trenutki v šoli, če pride tja, edina doba počitka in miru od krega, karanja in surovega ravnanja.

Marsikateremu otroku niti pri igri ne zaleskeče oko, tako je trudno!

Zato je neobhodno potrebno, da pozna učitelj kolikor mogoče rodbinske razmere in če ima priložnost, deluje na stariše s prigovorom, svetom ali poukom. Ako le malo ljubijo svoje dete — in naopak skoro hvala Bogu nikjer ni — nemara si bodo dali reči.

Delujemo v tem oziru po krasnem geslu «Spoštujmo detinstvo». Ne gnevajmo se in ne karajmo otrok radi neshvatljivosti, radi nedostatka pazljivosti in volje! Pričine ležijo včasih zelo globoko, včasih tudi v nas.

Če smo tako po obeh straneh individualne vzgoje in pouka se izrekli, ustanovimo si najvišje pravilo, «vsak bodi srečen po svojem načinu»; kajti ves svet je zložen iz poedincev. Zato mora biti vedena vzgoja vsakega poedinca po srednji, zlati poti med grabežljivim egoizmom in idealnim altruizmom!

In tako tudi mi slovensko mladino vedimo po krasnem izreku Nerude: «Kozdý-li z nás bude z křemene, bude celý národ z kvádrů!» (Če bode vsak izmed nas iz kremená, bode ves narod iz kvadrov (reza-nega kamna).

S I. MEDNARODNEGA KONGRESA ZA ŠOLSKO HIGIJENO V NORIMBERKU L. 1904.

PIŠETA: FR. KOCBEK IN M. J. NERAT.

(Dalje od št. 5.)

XLVII.

kupina E je sodrževala «*bolezni in zdravniško službo v šolah*», ki je najbolj zanimala zdravnike.

Dr. med. A. Denker z Erlangen je predaval «O služni zmožnosti in čestem nahajanju infekcijskih bolezni v otroški in mladeniški starosti; polastnih preiskavanjih». — Dr. med. M. Bresgen z Wiesbadena «Najpoglavitnejša otroška obolenja nosnic, grla in ušes, kakor njih pomen za šolo in zdravje». — Dr. H. Kielhauser z Gradca «O pokvarjenosti zobov šolske mladine.» — Dr. med. Leubuscher z Meiningen «Naloge države glede šolskega zdravništva». — Dr. med. Jan. Laudan z Krakova «Vprašanje o šolskih zdravnikih v Avstriji». Slednji je predlagal sledečo resolucijo:

1. Prvi mednarodni kongres za šolsko higijeno priznava posebno važnost, da se na ljudskih, meščanskih in srednjih šolah nastavljajo specijelno izobraženi šolski zdravniki, ki nadzorujejo higijeno: šolskih otrok, šolskega poslopja in šolskih sob, pouka in za obvarovanje infekcijskih bolezni itd.

2. Kongres zavrača porabo mestnih zdravnikov za higijeniško nadzorovanje šol, kakor se to na mnogih krajih godi, ker je polovičarstvo, katero vsled čezmernega nagromadenja dela odteguje mestne zdravnike od njihove lastne službe, ki bi zanemarjali šolsko higijeniške dolžnosti.

3. Pisarna kongresa se naprosi, naj se ta resolucija čim najbolj razglasi v Avstriji in naj se potrebno ukrene, da se opiše stanje šolskega zdravništva v vseh civilizovanih deželah.

W. Leslie Mackenzie z Edinburgha je predaval «The medical inspektion of School children in Scotland». — Dr. med. Kopczyński z Varšave «Zdravniško nadzorovanje 7 razredne varšavske trgoveške šole». L. Gawronsky z Moskve «Nekaj primerjajočih števil o zobozdravniški pomoči v srednjih šolah v Moskvi». — Dr. med. Samosch z Vratislave «O potrebi jednotne ureditve šolsko-zdravniške službe». — Dr. med. Richter z Remscheida «Kako daleč naj gredo in smejo iti šolski zdrav-

niki, ko učencem in učenkam zdravniško svetujejo ali jih zdravijo?» ter je postavil sledeče stavke:

1. Naglašati je bolj nego do sedaj ozdravljajoče delovanje šolskega zdravnika.

2. Za to je skrbeti za večje število specialnih zdravnikov, ali za brezplačno specialistično izobrazbo šolskih zdravnikov.

3. Šolski zdravniki in šolskozdravniški specialni zdravniki naj bi lastnoročno spisana poročila pošiljali naravnost svojcem bolanih učencev ter bi naj ob primerni plači bili brezplačno za razgovor z njimi na razpolago. Kolikor je mogoče, naj bi se matere poklicale k šolskozdravniškim preiskovanjem otrok.

4. Naj bi se v večji meri kakor dozdaj naprosile ubožne blagajne, ubožna upraviteljstva in dobrodelna društva za prispevke k zdravljenju in oskrbovanju obolelih šolskih otrok.

Bolgarski naučni minister, dr. phil. Ivan Šišmanov, je govoril v francoščini «Les Médecins scolaires en Bulgarie». — Dr. med. Meder z Brna «O napravi in smotru temeljne knjige za negovanje zdravja v šolah» ter podal za to jako važne in natančne tiskovine, ki so vseskozi v Brnu že praktično vpeljane.

Dr. med. Altschul s Prage in dr. jur. Bueschel z Norimberka sta predavala obširno «O statistiki morbiditāte» ter postavila mnogo uvaževanja vrednih stavkov, katerih pa radi obsežnosti ne moremo objaviti.

Dr. med. J. Pustowka s Teschena je imel govor: «Načela o porabi in meritvi kontumaca na nalezljivih boleznih obolelih otrok ter njih zdravih sostanovalcev». — Frances May Dickenson Berry z Londona pa: «On the Physical Examination of London School children and the Prevalence of Albuminuria among them». — Dr. med. A. Brandeis s Prage: «Vzroki in zatiranje nervoznih prikazni naše šolske mladine». — O. Grenneß s Kristijanije: «Zdravstvena statistika za norveške ljudske šole l. 1900».

Dr. Jessen in Dominicus sta razpravljala zelo važno vprašanje: «Ustanovitev mestnih šolskozobnih klinik, mednarodna — narodnohigijeniška terjatev našega časa» na sledečih stavih:

1. Karies zobov je med vsemi narodnimi boleznimi najbolj razširjena, kar dokazujejo statistične preiskave šolskih otrok in vojakov.

2. Telesnemu in duševnemu razvoju otrok se z njo škoduje, občno narodno zdravstvo pa znižuje.

3. Ti nedostatki se zamorejo odpraviti le z vpeljavo zobozdravnikov v šolah in vojašnicah.

4. Zato mora mestna uprava v vseh deželah ustanoviti mestne šolske klinike za zobe.

5. Stroški so razmeroma z doseženo koristjo le neznatni.

Sidney Spokes z Londona je govoril: «The care of the teeth during School life». Na to se je sprejel predlog:

«Prvi mednarodni kongres za šolsko higijeno v Norimberku izjavlja: Oblastveno organizovano, tudi nepremožnim dostopno negovanje zob je za narod potrebno, in potom mestnih šolskih klinik za zobe z brezplačnim zdravljenjem, event. po poprejšnjih preiskavah po šolskih zdravnikih, kakor naslanjaje se na nemške socialne zavarovalne naprave izvedljivo».

Dr. med. Engelhorn z Göppingena je razmotrival: «Kakšen pomen za šolsko higijeno ima psihologija in psihopatologija v letih razvoja?» — Dr. med. Seggel z Monakovega pa «Oškodovanje svetlobnega čuta oči v šoli» ter pokazal posledice na tabelah.

Dr. med. Hamburger z Berolina je na poskusih in demonstracijah razpravljal: «Podlage profesor Stillingove teorija o početku in pomenu kratkovidnosti» in dokazal, da je Stillingova teorija popolnoma napačna.

Dr. A. Steiger s Züricha je govoril: «Šola in astigmatizem» na podlagi ogromno nabranega gradiva v tabelah.

Dr. med. Klimoff s Petrograda je poročal: «Položaj šolskega zdravnika v različnih učiliščih v Petrogradu».

Ettie Sayer z Londona je predaval: «The Detevioration of Vision during School-life». — Dr. med. R. Fischl s Prage: «Teorija in praksa karence šolskega obiska po akutnih infekcijskih boleznih». — Dr. med. K. Wahl z Monakovega: «Zur Prophylaxe und Frühdiagnose des Schiefwuchses». — Dr. med. Gunzburg: «Zur Prognose der Skoliose» in S. D. Risley s Filadelfije: «The importance of eye examinations in the development of school hygiene». — Dexter E. pa: «The influencia of the weather upon the child» ter prof. dr. G. Badaloni: «L' esame dell' acuità visina nelle scuole come mezzo di profilassi contro la miopia».

Iz tega kratkega poročila razvidimo, koliko ogromnega gradiva je oddelek E v šestih sejah predelal v korist šolske higijene.

(Dalje sledi).

KAKO IN KOLIKO SE POUČUJ V DEŠKIH ROČNIH DELIH NA LJUDSKI ŠOLI.

(PO DR. WALDEMAR GÖTZE-JU, POSNEL ANTON MASLO-RICMANJE.)

akor sem pod tem naslovom v februarjski številki lanskega letnika navel razloge za pouk v deških ročnih delih na ljudski šoli, tako naj sedaj podam ugovore.

Predvsem naj opozorim na preobilnost učne tvarine v sedanji ljudski šoli, ki preoblaga učence; tudi število učnih predmetov je preveliko, kar ovira pristavo novega predmeta. — Zapomni naj si, kdor je tega mnenja, da se ne zahteva v ljudski šoli pouk v ročnih delih kot obligaten predmet. Stojimo na temelju fakultativnega pouka, t. j. hočemo delovati složno za oskrbovanje vzgojnega pouka v delu tam, kjer so ugodni pogoji. Razven tega biti morajo na razpólago seveda za stvar vneti učitelji, učni prostori in sredstva za nabavo orodja. Bodi pa določno povedano, da ne bodemo vsiljevali šoli tega pouka, če tudi smo žnjo v ozki dotiki. Gre se tu za to, da preosnujemo to tako cenjeno vzgojno sredstvo izven šolskih prostorov, ter preizkusimo tako, ali bode donašalo koristi ljudski šoli. Kakor v naravi, tako napredujejo tudi v zgodovinskem razvitku vse novosti polagoma, a zanesljivo. Zato ne smemo pričakovati, da zadobi ljudska šola, kar tebi nič meni nič novo vedo. Iznebiti se moramo želje, vkovati pouk v deških ročnih delih v trde spone šolskih pravil in odkrižati se celo vsiljive šablone ter si prizadevati k popolni prostosti njegovega razvijanja, če tudi ima ta predmet vzgojevalno moč. Mladi rastlini treba luči, zraka ter blagodejnega solnca, da se oprosti nasprotujočih nezdravih kalij pritiskajoče moči. Ni nam torej na mislih najmanje prikrajšati pouk ljudske šole, temveč delati na to, da se dečkom ne prepové raznih ročnih izdelkov v njihovem prostem času, ker so neobhodno potrebni v razvitje njihove osebnosti. Mladini naj se podari z neobligatnim poukom v deških ročnih delih odvzete ali skrajšane ure počitka, katere bi rabili v nadomestitev izgubljenih moči.

Ugovarjalo se je tudi, da bi učiteljstvo trpelo s tem poukom na dostojanstvu; poniževalno da bi bilo za njega, če bi se pečal v delavnici in ako bi se uvedel povsem realen moment v krog duševnosti; da njegova nramnost bi klonula, če bi se pečal s kakim orodjem. — Ne bilo bi pa temu tako, ker bi se od učitelja ne zahtevalo, da bi postal rokodelec ali delavec, temveč, da bi napotil kot učitelj gojenca iz vzgojnih namenov k praktičnemu delovanju. Ako si izpósodi pravi vzgojitelj svinčnik ali pero v svoje svrhe od risarja ali pisarja, bi iz istega pedagogičnega obzira lahko vzel skoblič, pilo ali kladivo, katerega se je posluževal priden rokodelec. Očiti bodimo; v marsičem se je pojavilo neko zapostavljenje

gospodarskega ročnega dela pri nas; ta predsodek je tudi napadel marsikaterega od nas. Jaz sem pa mnenja, da je ljudskošolskemu vzgojitelju največja čast, ogibati se omenjenega fantoma ter izpopolnjevati jasno spoznane dolžnosti, ki nam vелеvajo storiti vse, kar potrebuje učitelju naklonjena mladina za svojo vzgojo. Ne bilo bi prav, ko bi bil učitelj tako domišljav, da bi se odstranjeval prav po gosposki od ljudstva, katerega hoče vzgojiti ter na tak način preziral vrlega rokodelca. Da ni temu tako, imamo dejstvo, da dohaja toliko prostovoljnih učiteljev za pouk v ročnih delih med krdelo sveže delajočih mladeničev, ter z veseljem žrtvujejo svoj prosti čas, da smejo prisostvovati temu predmetu. Oglašá se jim tu nov blag čut, da ustvarjajo z delavnostjo novo vedo. Tu so ob prostejem občevaranju dečku človečansko bližje, nego pri pouku za šolsko mizo, ter vplivajo bolj intenzivno na človeško dušo potom živahnega in svežega pouka. Kakor deli učitelj z učenci na igrišču svoje veselje, tako spaja tudi v delavnici obe stranki ožja vez zaupanja. Kakor je smoter pri učiteljih vzgoja učenca, tako ne more trpeti učiteljev ugled, ako se gojencu približujemo tako človeško. Zraven tega se izpostavljajo tej nevarnosti le oni, ki nimajo pričakovati od tega nikakoršne škode; in to zato ne, ker fakultativen pouk v deških ročnih delih pozna le prostovoljne učence. Iz istega vzroka imamo v tem le prostovoljno ponujajoče se učitelje.

Zoper vpeljavo pouka v ročnih delih se ugovarja tudi radi velikih stroškov, ki bi predmet povzročil. — Pomembno je tu, da se niso radi tega pritoževali oni, ki so v resnici kaj žrtvovali za pouk v deških ročnih delih, temveč le oni, ki niso k temu nikoli ničesar prispevali. Res je, da je naprava delavnice za učence spojena s stroški; pomisliti imamo pa, da nobena stvar ni končno brez žrtev. Tudi onim, ki so spoznali vrednost vzgoje do dela ni težko žrtvovati. Odkod pa dobiti denar za toliko učnih delavnic? Odtam, odkoder se jemlje za priprave telovadnic, za njih orodja in potrebna sredstva k odredbam pri pouku v ženskih ročnih delih. Priprava delavnice za rezbarstvo znaša okroglo 150, za lepenje 120, za kovinsko delo 100 in za strugarstvo 550 K. Te vsote niso nedosegljive in pri tem so te delavnice dobro preskrbljene; v tem obziru se lahko zadovoljimo z manjšimi sredstvi, ne da so uspehi pouka kako oškodovani. Imamo delavnice, ki so se ustanovile le vsled delavnosti za stvar navdušenih učiteljev; ti so se znali z malimi sredstvi in v težavnih okolščinah povzpeti do stavka, ki pravi: Kjer je prava volja, se doseže vse. To nas pa tudi dela iznajdljive. V tem tiči naša samopomoč. Razmerno najdražja je skrb za strgarske potrebščine; in vendar imajo pri vsem tem švedske šole skoraj samo delavnice za strugarstvo, kar znači, da se težave lahko premagajo. Dasi je Švedska po svoji severni leži in njenih zemeljskih okolščinah ubožnejša nego marsikatera dežela, ima

vendar vkljub temu za tudi tam neobvezni pouk v deških ročnih delih pri vsaki ljudski šoli delavnico, in to kakor že rečeno pretežno z strgarskim poukom.

Pravilno pa ni v splošnem primerjati vzgojna vprašanja z denarnimi. V tem je najvažnejša notranja vrednost vzgoje k delu za bodoči mladi naraščaj. Ako določi resna izkušnja to vrednost, ni treba se bati za žrtev pri pouku v ročnih delih dečkov; ako pa te ni, odpade obenem tudi bojazen k majhnim žrtvam.

Trdilo se je tudi, da pripada domači hiši vzrejati mladino, ker so učenci itak že v šoli preobloženi in da šola že stori svojo vzgojno dolžnost v rešitev svoje naloge. — S tem prestavljanjem tega predmeta zdaj k enemu zdaj k drugemu vzgojnemu činitelju se ne reši njegovo vprašanje, ki izgubi tako svojo veljavo, ker se ga uvrsti k vzgojnim sredstvom. Najidealneje v tem pogledu je, ako oče svoje otroke uči praktičnega dela doma. Kdaj in kje se pa dobi tako lepa prilika? Redko-kdaj in skoro nikjer. Oče nima v dobi boja za obstanek časa pečati se s svojimi otroci. Kedar si pa sme utrujen po dnevnih poslih privoščiti nekoliko počitka, gotovo ga raje uporabi za svoje razvedrilo nego za pouk svojih otrok. Ako bi pa tudi očetu preostajalo časa in če bi imel veselja, bi-li imel pa tudi dovolj potrebne spretnosti in k temu neobhodno potrebnega potrpljenja za pouk v ročnih delih? Najbrže ne! Saj pa tudi ni treba odvzeti otrok družinam, če imajo v očetu dobrega učitelja, ampak skrbeti je za ta pouk le tistim, kateri ga nimajo. V delavnicah za učence je pripravljena vsa delavna snov; tu najdejo učenci svojim močem primerno orodje; tu zadobe metodično razdeljen pouk, ki gre od lažjega k težjemu polagoma in momente, po katerih postaja njihova marljivost plodonosna. Tako napredujejo vidno gojenčeve moči, ter zadobé z pripomočjo orodja veselje v krepko nadaljevanje.

Govorilo se je tudi, da bi se otrok s poukom v ročnih delih odtujil domači hiši. — Jaz pa trdim, da se na vso moč mora gojiti družinsko življenje in da se rodbinska vez rahlja le tam, kjer se družinski udje uklanjajo poželjivosti in drugim napakam. Srečolov, iskanje razvedril zunaj hiše so one razmere, ki razjedajo družinsko življenje. Narobe pa trdim, da pouk v deških ročnih delih donaša družinskemu življenju novega blagoslova. Oni, ki se je naučil praktičnega dela, zadobi za družinsko življenje mnogo veljave. Svoj dom krasí rad s sadovi svojega pridnega dela. Kdor se hoče prepričati o koristi deških ročnih del v družinskem krogu, obišče naj v božičnem času kako delavnico za dečke in videl bode tekmovanje gojencev o priliki božičnih praznikov.

Vsled tega ne moremo trditi, da se dečki odtujujejo domači hiši, ako se učé v svojem prostem času takó, da najbolje uporabijo svoje moči za družinsko življenje.

Drug ugovor, katerega je večkrat slišati, je ta, da zahteva spretnost v ročnih delih dečkov že neko osebno sposobnost, ter da zato splošen pouk ne more obroditi zaželjenega sadu. — Res je, da velja osebna sposobnost tudi pri praktičnem delu toliko kakor pri učenčevem duševnem delu. Vendar pa ne ovira nikakor pouka pri vzgoji očesa in roke. Tudi pri risanju se je menilo, da mora učenec biti veleum; pa vendar vé vsakdo, ki je poskusil enkrat v rednem pouku pri risanju, da skoro vsak učenec doseže povprečno mero svojih zmožnosti. Iz razloga pa, da se pri ročnih delih dečkov na ljudski šoli dobodo prav spretni in zraven teh tudi prav nespretni učenci in ako bi se hotelo raditega opustiti vzgoja očesa in roké ter tvorba volje k samodelavnosti, bi se moral opustiti cel pouk v ljudski šoli. Tudi pri tem se dobé bistroumni in tudi marsikateri nenadarjen — večina je pa le srednenadarjenih. Pouk se ima podeljevati v prvi vrsti zadnjim. Tako storimo tudi mi, ker skušnja kaže, da dobi vsak normalno razvit otrok po pravem navodilu uspešen pouk, da zna, kako ima uporabljati svoje ude k ročnemu delu.

Imamo tudi dalje vsakovrstne zdravstvene ugovore proti pouku v deških ročnih delih, češ, da praktično opravilo na neljub način zadržuje dečke v šolski sobi. — Ta ugovor je pa neumesten, ker imamo tudi praktično opravilo pri oskrbovanju šolskih vrtov in ki se včasih prav lahko zamenja s poukom v ročnih delih. Pomisliti moramo, da so v toplih mesecih deževni, po zimi pa celo taki dnevi, ob katerih je opravilo na šolskih vrtih nemogoče. V takih slučajih zadostuje enourno ročno delo v dobro prezračenih, zadosti prostornih delavnicah. S tem nikakor ne zadržujemo mladine v dolgih poletnih dnevih, da se dovolj giblje ter navžije svežega zraka. Jasno je, da je izdelovanje ročnih del, kakor žaganje, piljenje in nabijanje zdravje pospešujoče sredstvo in ne dá se najmanje oporekati, da pospešuje vse premikanje — vzgojno ročnega dela večjidel okrepitev mladega naraščaja. Ne more se tudi nasprotovati navdušenju za pouk v teh delih, ako se trdi, da praktično opravilo obremeni mladino z novo snovjo. Ravno nasprotno je resnica; gibanje telesa, oziroma mišic ne deluje z napetostjo na možgane ter dušo, temveč jo popolnoma razbremenjuje ter oprošča škodljivih vplivov. To kaže tud izkušnja v delavnici; ako bi delo preoblagalo pritisk k slabim vplivom duše, ne kazal bi ta prostovoljno obstoječ pouk pravega uspeha. Paziti je le na to, naj bode vsled higijeničnih predpisov v delavnicah dovolj svetlobe in zraka ter naj se neprenehoma gleda (pazi) na pravilno menjavno delavne leže.

Da je zopet delo z ostrimi orodji za dečke zelo nevarno, je po izkušnjah v delavnicah ravno tako neosnovano. Če bi se hoteli ozirati na ravno kar rečeno, morali bi pri mladini opustiti marsikaj: telovadbo

plavanje itd. Radi strahu pred smrtjo v vodi bi morali prepovedovati pouk v plavanju. Dokazano pa je, da se redkeje ponesrečijo spretni telovadci nego oni, ki komaj brzdajo svoje ude in niso zmožni v pričujočnosti svojega duha iznebiti se sitnega položaja. Srčnosti in gibčnosti ne dobimo na drug način — tudi v zapečku ne, nego da čilo in zmerno gibljemo svoje moči. Uspešneje je obvarovati dečka resnih poškodb, ako mu jasno pokažemo pravo uporabo noža in mu damo priliko, da se močem svojim primerno vadi v ta namen, nego da bi mu odvzeli kakoršnokoli rezilo; to tudi, če bi trajno zamogli zagotoviti to obrambo. Če bi bili otroci v družbi radi nespretnosti pri rabi ostrih stvari v nevarnosti, imeli bi v vzgojnih učinkih najnaravnejše sredstvo, ki bi popravilo to napako.

Vsi ti ugovori učiteljstva proti pouku v deških ročnih delih pa menda niso vznikli iz skušnje. Se-li more brez prakse, ko se učence v delu niti opazovalo ni, sklepati, naj se pouk v ročnih delih temeljito zavrže? Ne.

Mnogo nasprotnikov si predstavlja kolikor toliko stališče našega vzgojnega vprašanja na kriv način ter hoče zaustaviti to stremljenje s svojo opozicijo. Skušnja nas vendar uči, da se v vseh kulturnih krajih stremi v tem vprašanju intenzivneje po uspehu. To nam kaže Rusija, Francija, Belgija, Holandija, Švica in Nemčija, koder se ta predmet pridno neguje v ljudski šoli. Pri nas se pa v prvi vrsti ne gre za bistvo tega pouka v obstanku, temveč zato, ali se naj ta razvija s pripomočjo učiteljstva. Ker se tu pečamo v glavnem z vzgojno nalogo, zato naj bode vedno in povsod učiteljstvu v dolžnost voditi pouk v ročnih delih dečkov v svojem zmislu. Učiteljstvo naj skrbi, da ostane ta pouk na zgolj vzgojnem stališču. Ni nam izpolnjevati le odkazane naloge, temveč ustvariti in oživetvoriti še ne obstoječe v prospeh milega naroda.

PEDAGOŠKI UTRINKI.

IV. ŠEGA.

CXXI.

Pred kratkim je zagledala beli dan jako zanimiva, 30 strani broječa brošurica z naslovom: «Verwahrloste und entartete Jugend in Krain». Brošurica je le ponatis člankov iz uradne «Laibacher Zeitung», ki jih je spisal sod. tajnik Fr. Milčinski.

Snov, ki jo imenovani avktor obdeluje, je prav zanimiva, le žal, da se ozira poročilo le na dobo enega leta, t. j. od 1. julija 1904 do 30. junija 1905. Vendar moramo konstatovati, da je delo pregledno — in kar je posebno značilno, je to začetek dela na onem polju narodne prosvete,

ki nam je bil dosedaj še čisto prava pravcata «terra incognita». Vesel pojav je ravno ta brošurica, kajti, služi nam lahko v dokaz, da postaja ravno ljudsko šolstvo ono torišče, ki nam obeta mnogo koristi, a le tedaj, če bodo pripoznali merodajni faktorji to šolstvo kakor podlago vsemu — nadaljnemu socialnemu razvitku.

S snovjo samo se pač ne bomo podrobneje pečali, ker bi postali preobširni. Vsekakor se pa pozna, da je vsa snov obdelana vestno in natančno, a žal, da se pozna preočito avktorja po njegovem značaju, kajti snov se obdeluje skoro le z sodnijskega stališča. — Kadar dobimo o tej stroki obširnejši temelj, upamo, da se bode polotil ta ali drugi slovenski šolnik te snovi ter si jo ogledal s pedagoškega stališča — in potem bo dobila snov v resnici še le pravi pomen.

Vse delce se deli v osem oddelkov. — Zanimive so številke, ki govore o kaznovani mladini. Mladostnih kaznjencev do 14. starostnega leta je bilo 20, a do 18. starostnega leta pa — 791. — Zahteva avktorjeva glede prvih je: «dass mit der Vollendung des 14. Lebensjahres für das Kind Aufsicht und Erziehung noch lange nicht entbehrlich werden». — O slednjih pa meni: Kinder bedürfen bis zum 16. Lebensjahre und je nach ihrer Veranlagung zuweilen auch noch länger unausgesetzter Beaufsichtigung, die ihnen bei fremden, gleichgültigen Leuten nur selten in dem Maße wie im eigenen Familienkreise zuteil wird.»

Kot glavne vzroke zapuščenosti in podivjanosti naše mladine se navaja v brošurici: revščina, alkohol in pomanjkljiva izobrazba starišev. — A naša misel je tudi ta, da se naše ljudstvo vzgaja vse preveč v onem enostranskem bigotičnem zmislu, ki mu jemlje vso energijo v lastno moč, v lastni jaz, ter pričakuje vse dobro le od zgoraj. — In strinjati se moramo popolnoma z avktorjem v mislih, ki jih navaja na strani 19, da morajo biti temeli boljši prihodnosti: «Jedes Kind bedarf liebevoller, körperlicher Pflege und positiver, zielbewußter, unausgesetzter Erziehung, wie sie ihm in der idealsten Weise nur durch das harmonische Zusammenwirken beider, der Erziehungspflicht gewachsenen Elternteile geboten werden kann. In jenem Grade, in welchem das Kind diese Pflege und Erziehung entbehren muß, ist auch die Gefahr für dessen Entartung gegeben.»

Brošurica ta je nekak preludij bodočim «varstvenim in skrbstvenim sodiščem». Kak uspeh bodo imela ta sodišča, pokaže prihodnjost. — Mnogo ne pričakujemo od njih!

CXXII.

Velevažno je vprašanje o takozvanem «nerazdeljenem celodnevem pouku v šolah sploh». «Novi šol. in učni red» predpisuje tak pouk v svojem § 60. — O tem pouku smo zasledili v «Sächsische Schulzeitung» št. 7. in 8. t. l. zanimivo razpravo pod naslovom «die Hygiene d. Stundenplanes». — Avktor te razprave, šol. ravnatelj dr. Schöne, piše to-le: «Boj proti popoldanskemu pouku ni nikakor nov. Kdor je bral Schotten-ovo razpravo: Zur Frage des Nachmittagsunterrichts» [«Gesunde Jugend» l. 1901, zv. I.—II.] vé, da se je že od l. 1867. v različnih zborovanjih razpravljalo o tem vprašanju; govorili so priznani šolniki, ki so na podlagi

raznih zdravniških svedočb bili «za» in «proti» popoldanskemu pouku. In šele pred kratkim se je izrekel proti popoldanskemu pouku znani veščak Wagner-Darmstadt na podlagi svojih aethesiometriških merjenj. On veli: «Popoldan ni primeren za pouk iz higienskih in pedagoških ozirov. Dopoldanski pouk se edino priporoča za poučevanje. Kajti popoldanski pouk je s pedagoškega stališča brezpomemben, ker so otroci popoldne trudni, s higienskega stališča dvomljiv, ker nudi otrokom premalo počitka po dopoldanskem trudu in ker nudi otrokom premalo časa za izvršitev domačih nalog». — Ako je trditev tega veščaka prava, tedaj se pač mora ves šolski pouk preložiti le na dopoldneve, toda le tam, kjer je to mogoče. Na mnogorazrednicah, z mnogimi paralelkami pa se pouk ne bode mogel s tehniškega stališča tako utesniti. Kajti tu pač ne bo mogoče pouk v petju, risanju, telovadbi itd. za vse razrede preložiti na popoldan, kajti nastane le vprašanje, koliko risalnic, telovadnic, koliko risalnih, telovadnih in pevskih učiteljev bo treba na takih šolah. — Seveda, ako pa abstrahujemo vse te težkoče in hočemo strogo postopati po zahtevah modernih higienikov — vpoštevati moramo tu potem velevažne in tehtne vzgojevalne in socialne razmere. Podrobno naštevanje teh razmer bi pač presegalo to razpravo, vsled tega hočem se omejiti le na najvažnejše, opiraje se tu na lastne skušnje, na lastno opazovanje. Nerazdeljeni celodnevni pouk naj se vpelje le na takih mestnih šolah, kjer so tako ugodne šolske razmere, da ima vsak razred svojo, vsem higijeničnim predpisom zadostujočo sobo. A tudi tu je treba čakati izjav posameznih starišev, ako bodo zadovoljni s to novotarijo, ki jim take rekoč preobrne ves «domači red». — In eventualni izgovori temelje na zdravi podlagi. Kajti, ako se ne le po večjih industrijskih, temveč tudi že v manjših provincijalnih mestih vedno bolj in bolj zahteva ustanovitev takozvanih otroških «zavetišč», kjer se naj shajajo oni otroci, ki ne morejo biti vsled socialnega položaja njih starišev pod pravim nadzorstvom, je tembolj opravičena bojazen, da bodo le-ti otroci, ki bodo sedaj pripuščeni dan na dan sami sebi, zašli na ono opolzko pot življenja, ki postane usodepolna za njih življenje.

Kočljivo je to vprašanje tudi za kmetijske šole, ki se imajo boriti s premajhnimi šol. sobami. Tu dobimo potem pravo zavetišče vseh mogočih bacilov, in pouk v takem ozračju bo menda jako dobro vplival tako na učence kakor na učitelje.

In slednjič! Menite, da je nerazdeljeni celodnevni šolski pouk v istini tako priporočljiv? Kako-li, ko so ravno mnenja raznih šolskih higienikov tako različna. Vsaj so ravno priznani veščaki Wesche, Klencke, Löwenthal, Virchow in Kraff-Ebing obsodili celodnevni nerazdeljeni pouk. — — — In recimo, da je mnenje teh veščakov zastarelo, da so moderni higieniki drugzega mnenja, moremo pa li tudi konstatovati, da bodo popoldanskega pouka oproščeni šolarji porabljali svoje proste poldneve edino-le v svoje razvedrilo, v svoje telesno okrepljenje? Moremo li zahtevati od vseh starišev, da ne bodo svojih otrok porabljali za težka dela? Vsaj poznamo socialno bedo našega kmetijskega stanu, ko primanjkuje delavstva na vseh koncih in krajih. Ne slepimo sami sebe, računajmo s sedanjostjo in prišli bomo do zaključka, da smo daleč, daleč še od onega idealnega socialnega blagostanja, ko se ne bode otrok — in sicer šoloobveznih otrok — porabljalo za dninarsko delo.

Vzemimo pa dejstvo, da v istini živimo v tako idealni državi: bode pa li to vedno in vedno zahtevanje po popoldanskem počitku in razveseljevanju tako blagodejno učinkovalo na mladino, kakor premnogi mislijo? Menimo, da ne! Kajti s tem si vzgojimo tako mladino, ki bo pač krepka na telesu — a živila bo ta mladina v veri, da je za delo odločen le dopoldan, a popoldan za — razveseljevanje.

Današnje socialno življenje, današnji boj za obstanek pa menda ne dovoljuje takih «ekstravaganc», kajti ravno sedanje življenje zahteva delo, delo in delo.

Prava edina naloga prave šolske vzgoje je pa menda vendar ta, da privedemo otroke do spoznanja, da človek najde **svojo istinito srečo edino-le v delu, in ne v postopanju.**

CXXIII.

Dveh velepomembnih pojavov v slovenski javnosti se je moral vsak napreden učitelj razveseliti. — Prvo veselo dejstvo je bilo ustanovitev «društva slovenskih profesorjev» in drugo — «trgovski tečaj za ljudsko-šolsko učiteljstvo na c. kr. obrtni šoli v Ljubljani», ki se je vršil v drugi polovici meseca julija.

Velevažno nalogo je prevzelo dné 22. aprila t. l. ustanovljeno «društvo slovenskih profesorjev» s sedežem v Ljubljani. Kajti poleg negovanja svojih interesov hoče društvo tudi skrbeti za slovenske učne knjige na vseh srednjih šolah kakor tudi na c. kr. učiteljišču v Ljubljani.

Bil je menda že skrajni čas, da so se pričeli zanimati za ljubljansko c. kr. učiteljišče — to vzgojevališče slovenskega učiteljskega naraščaja — merodajni faktorji. Pač je to pereča ironija za ves slovenski narod, ako ne more nuditi niti slovenskemu učiteljskemu naraščaju pouka v njegovem materinem jeziku. — Kaj tacega je mogoče edino-le še na Poznanjskem.

Značilen se nam zdi tudi sklep o «ustroju meščansko-šolskega tečaja na ljubljanskem c. kr. učiteljišču» v šolskem letu 1906/7. Upamo, da se je odbor postavil na ono edino — zdravo stališče glede na ta tečaj, kakor vodstvo naše «Zaveze» v znani spomenici na c. kr. deželni šolski svet kranjski, da bodi pouk v tem tečaju izključno slovenski.

Veliko korist si obetamo tudi od imenovanih trgovskih tečajev. Kajti v teh tečajih dobi slovensko učiteljstvo vsaj temeljno naobrazbo v oni stroki, ki jo ravno učitelj tako krvavo potrebuje ne le v obrtno-nadaljevalnih šolah, temveč še bolj v svojem javnem življenju, v delovanju med narodom.

Učimo narod prav računati in lahko bo gledal mirne vesti v prihodnost.

Upamo, da se ti tečaji obdrže in da se obenem tudi razširijo tako, da bodo trajali najmanj mesec dni.

Pri tej priliki se obračamo do ljubljanskega učiteljstva, da osnuje v Ljubljani nekak odbor, ki bo v prihodnje preskrbel vsem udeležencem primerna cena stanovanja, kakor to delajo n. pr. češki učitelji, ko se vrše enaki tečaji v Pragi, ki jih vsako leto prireja «češki obchodni muzej».

KNJIŽEVNO POROČILO.

NOVOSTI.

Učne slike iz nazornega nauka za I. in II. razred. Uredil Anton Maier. Drugi popravljeni in pomnoženi natis. V Ljubljani. 1906. Založil L. Schwentner. Cena 2 K 50 h, po pošti 2 K 70 h.

To je naslov 147 strani obsežni knjigi, ki je v prvi vrsti namenjena ljubljanskim šolam, ki pa bode z istim pridom služila gotovo tudi izvenljubljskemu učiteljstvu. Priporoča jo že dejstvo, da je nje 1. izdaja tako hitro pošla, da je bilo v 3 letih treba prirediti 2. izdajo.

Obrtno računstvo. Sestavil H. Podkrajšek, c. kr. strokovni učitelj. Cena vezani knjigi 1 K 20 h. — Kot učna knjiga za delovodijske šole, za obrtne strokovne šole, za obrtne nadaljevalne šole in za tečaje za stavbne in umetne obrtnike pripuščena z odlokom vis. c. kr. ministrstva za bogočastje in uk z dne 25. aprila l. 1906., št. 12.548. — Na Dunaju. Založil Karol Graeser in drugovi. 1906. — O obeh teh knjigah še spregovorimo.

Na divjem zapadu. Tri povesti iz življenja Indiancev za mladino. Z ilustracijami v barvotisku. Vsebina: Lovec. — Podčastnikova hči. — Zadnji Mohikanec. — Založil L. Schwentner v Ljubljani. 1906. — Cena 1 K 20 h, po pošti 1 K 30 h.

Kapitan Žar ali Kleč v Tihem morju. Povest za mladino. S slikami v barvotisku. Založil L. Schwentner v Ljubljani. 1906. — Cena 1 K 20 h, po pošti 1 K 30 h.

Katalog des k. k. Schulbücher-Verlages in Wien. I. Teil. Lehrtexte und Lehrmittel. Ausgegeben am 20. Juli 1906. Wien. K. k. Schulbücher-Verlag. 1906.

Razgled.

Listek.

Popravek k članku «Veljavnost Kernove teorije o predikatu «biti» je dokazana». -- Na str. 234 čitaj v 16. vrsti od zgoraj «pomen» mesto «pomena»; na str. 235 čitaj a) v 1. vrsti od zgoraj «zajel (črpal)» mesto «najdel»; b) v 9. vrsti od zgoraj «trga stavke» mesto «tega stavka»; c) v 13. vrsti od zgoraj «excellence» mesto «excelence»; d) v 13. vrsti od spodaj «izbrusilo» mesto «izbrusila»; na str. 236 čitaj a) v 6. vrsti od zgoraj «obravnavati» mesto «obravnati»; b) v 20. vrsti od spodaj vpleti med besedi «premajhen» in «dočim» stavek: «ali ko so se iz raznih vzrokov razcepili v več sorodnih narodov»; na str. 237. čitaj a) v 17. vrsti od zgoraj «v dovtipih» mesto «v dvotipih»; b) v 13 vrsti od spodaj «0.∞ =» mesto «0.∞»; na str. 238 čitaj a) v 5. vrsti od zgoraj «moč» mesto «moči»; b) v 17. vrsti od spodaj «glagolske» mesto «glagolove»; na str. 239 čitaj a) v 4. vrsti od zgoraj «razjasniti» mesto «razjasnitü»; b) v 6. vrsti «subjektivna» mesto «objektivna».

Končno še si dovoljujem pripomniti, da ostanem pri svoji izjavi: «z gosp. nasprotnikom se o Kernovi glagolski teoriji ne da debitorirati» Zato na tem mestu odločno izpovem, da na njega opetni odgovor, bodi si kakeršen koli, ne bom odgovarjal, ker bi bil ves trud zastonj; zakaj kot pristaš kopuli in kot zago-

vornik brezosebkovih stavkov ne razlaga določnega glagola v Kernovem smislu. In vsak učitelj, ki pritrjuje g. nasprotniku, bo moral v «Slov. jez. vadnici» gg. Schreinerja in dr. Bezjaku ona poglavja o glagolih: biti, imenovati se, ostati, postati itd. izpustiti ali jih učiti po starih nazorih. vsled česar zgubi učna knjiga svojo veljavo, dasi je od ministrstva potrjena. Še več: Če bode delal razloček med glagoli, bode nasprotoval sam sebi, ko bo na vzgledih določal bistvo določenega glagola. Razlagajoč določne oblike glagolov recimo: imeti, želeti cveteti itd. bode učil, da (vsled znanih dveh elementov) tvorijo zase najkrajše stavke; ne bo pa smel učiti, da so (zaradi znanih dveh življev) tudi določne oblike glagolov: biti, imenovati se postati itd. zase najkrajši stavki, dasi so določne oblike glagolov te vrste prav tako določene po osebi, številu, času, dobi in naklonu, kakor določne oblike glagolov prve vrste.

Pri tej priliki zopet naglašam, da sem v svoji razpravi v pošteveh jemal samo formalni stavek, edino le njega obliko, ker ta način postopanja strogo zahteva Kernovo stališče, popolnoma izključujoč n. pr. Hildebrandovo idejo, povdarjajočo etimologijo in semasiologijo.

Iz tega nedvomno sledi, da se Kern in Hildebrand bistveno razločujeta glede na smoter, za katerim stremita pri obravnavi jezikovnega pouka. Razmotrivanje posameznih besed glede na njih pomen in zmisel v stavku po Hildebrandu se niti ne dotika določitve stavkovih členov v Kernovem smislu, gre torej svojo od Kernove stavkove teorije popolnoma neodvisno pot.

Kaj znamenita je ideja slovečega etimologa, ki jo pač more izdatno izkorisčati le etimološko izobražen učitelj, temeljito proučujoč primerjajoče jezikoslovje. Sploh pa gre v tem smislu pri jezikovnem pouku postopajočemu pomisliti, da mu je v precejšnji meri omejiti uporabo ogromno nakupičenega gradiva, ker razvoj in pomen besed še le čestokrat moremo določiti in razjasniti po narečjih in sorodnih tujih jezikih.

Zato bi nam vrla «Slov. Šol. Matica» jako ustregla, ko bi blagovolila prirediti in izdati prepotrebni «Etimološki slovar».

Matija Heric.

Zdravniki v Avstriji. Vseh zdravnikov je bilo v Avstriji 1. januarja 1906 11.764 proti 11.766 v letu 1904.

— g —

Plače nekaterih vladarjev. Predsednik francoske republike ima na leto 1.200.000 plače in 700.000 frankov za reprezentacijske in potne stroške. — Avstrijski cesar dobiva na leto 22 milijonov kron. pruski kralj 15 milijonov mark, angleški kralj 13 milijonov kron, laški kralj 16 milijonov lir, ruski car 13 milijonov rubljev.

— i —

Prebivalstvo Trsta je znašalo dne 31. decembra 1905 — namreč z okolice — 194.749 duš. Leta 1900 je znašalo pa le 178.127 duš.

— v —

Število angleških volilcev znaša 7,266.708. Angleški parlament šteje 670 poslancev. V novi angleški zbornici bo 100 odvetnikov, 71 tovarnarjev, 60 trgovcev, 45 bivših častnikov, 34 solicatorjev, 29 žurnalistov, 28 vladnih uradnikov, 20 lastnikov ladjedelnic, 10 geomanskih častnikov, 10 zdravnikov, 10 uradnikov civilne uprave, 10 pivovarjev, 9 bankirjev, 8 profesorjev, 8 boszijancev, 7 tov. delavcev, 6 učiteljev, 5 črkostavcev, 4 arhitekti, 4 tesarji, 3 pridigarji, 3 komiji, 2 mrliška ogledalca, 2 mehanika, 2 kamnoseka, 2 delavca v kamnolomih. itd.

Narodno prosveto v Galiciji pojasnjujejo tile podatki: Med nad tri milijone avstrijskih Poljakov je več nego tretjina takih, ki ne umejo niti čitati, niti pisati, nadaljna tretjina milijonov pa zna samo čitati. Da so take žalostne prosvetne razmere v Galiciji, razloži nam to dejstvo, da v Galiciji bedno malo skrbe za ljudsko šolstvo. Črez 900 občin nima splošno nič šol, druge šole pa so zbok pomanjkanja

učiteljstva zatvorjene. V minolih dneh je izdal odbor «Spolku školy lidove» poziv do naroda, v katerem slika te žalostne razmere in svetuje, da bi ti, kateri znajo čitati in pisati, učili o tem tudi druge. Žalostna ta slika je zopet dokaz, kam pride malomarnost v šolstvu katerokoli deželo.

J. St.

Izseljevanje. V času od 1. julija 1904 do 30. junija 1905 se je izselilo iz Evrope in drugih delov sveta v severne zvezne države ameriške skupno 1.026.499 ljudi in sicer iz Avstrijske 275.693 (+ 88.537 kakor prejšnjo leto); iz Italije 221.479 (+ 28.183); iz Rusije 184.897 (+ 39.756); iz Anglije 137.134 (+ 49.544); iz Nemčije 40.574 (— 5806); iz Švedije 26.591 (— 1172); iz Norvegije 25.064 (+ 1256). Od teh izseljencev je bilo starih do 14 let 114.668, od 14 do 45 let je bilo 855.419, nad 45 let pa 56.412. — Moškega spola je bilo 724.914, a ženskega 301.585. — 8209 izseljencev je znalo brati, a nič pisati, 230.882 ni znalo ne brati, ne pisati. Iz avstro-ogrške monarhije se je izselilo 197.557 moških in 78.136 ženskih in prinesli so v Ameriko skoraj 13 milijonov kron. — Za leto 1905-1906 se pričakuje za avstro-ogrške monarhije še višje število izseljencev. — Lepa perspektiva za bodočnost in najlepši dokaz gospodarskega napredka v pravični avstro-ogrski monarhiji.

Knjige in izobrazba v Ameriki. — Proizvajanje knjig v Ameriki je zelo poskočilo. Dočim je leta 1880 prišla ena knjiga na 15.568 prebivalcev, proizvajalo se je leta 1900 že toliko knjig, da pride ena knjiga na 11.726 prebivalcev. Število analfabetov se je v tem času znižalo od 17 na 10%, dasi še vedno nimajo prave šolske obveznosti. Tako je n. pr. samo v New-Yorku 100.000 otrok ki ne obiskujejo šole.

Pedagoški paberki.

Osnutek pripravnih risb in načrtov v zemljepisnem pouku. «Priroda a Škola» piše: Prepira se o tem, so li risbe v zemljepisnem pouku hasnive, toda razumen in praktičen učitelj ne podcenjuje njih pomena. Z dobro izbrano risbo je mogoče več povedati nego z dolgo in utrudljivo besedno razlago. Kaj se naj riše? 1. Posamni črteži map. 2. Risbe profilov (Geysir, gora metajoča vrela vodo, koralnega otoka). 3. Risbe črtežev (planov). 4. Predmete s prosto umetniško risbo (Helgoland, malajska kočja itd.) 5. Risba diagramov. Zaradi pomočkov pri tem risanju je tudi spor: konstruktivno ali prosto risanje? Najboljša je srednja pot; prosta risba je enostavna ter ima bodočnost. Najboljši je Geistbeckov sestav, ki priporoča, da se upotreblja pomožni križ, da se označijo glavni poldnevnik in vsopredniki, po potrebi tudi povratniki. Učenec naj ima zemljepisni zvezek, v katerega reproducuje v razmerje 1 : 10 risbe, koje je učitelj izvršil na tabli.

J. St.

Gospodarsko šolstvo v kraljestvu Češkem. Temelj sedanje organizacije gospodarskega šolstva se je bil položil s sklepom deželnega zbora 14. oktobra 1884, s katerim so bila odobrena nova organizacijska pravila višjih gospodarskih učilišč, srednjih gospodarskih šol, kmetijskih in zimskih gospodarskih šol. L. 1883-4 je bilo v Čehih samo 12 gospodarskih učilišč, sedaj jih je že 55; izmed njih 6 deželnih in 45 učilišč, ki jih podpira dežela. Procvit gospodarskega šolstva označuje naraščanje šol, izpopolnjevanje njih organizacije, gradbe primernih poslopij, oskrbovanje poskusnih polj in šol, vrtov, dopolnjevanje učnih pripomočkov in šol, zbirke, zboljšanje razmer učiteljstva in naraščajoči poset šol. Sklad za vzdrževanje gospodarskih šol je l. 1883 činil 126.024 K, l. 1905 že 712.080 K razen subvencij na stavbo in ustanavljanje posamnih učilišč. Za l. 1906 je proračunjen sklad na 1.174.500 K. Učencev na vseh gospodarskih šolah l. 1883-4 je bilo 577 l. 1904-5 že 1886 in letos (1905-6) 2465.

J. St.

Pedagoška pomlad. Pred tremi meseci je izdal B. Mittendorf v Braunschweigu pozoravredno knjižico, v kateri je položil jedro reformnih stremeljenj in struj, koje se javljajo od raznih strani. Preosnovatelji ozdravnih struj v šolah kličejo: Znebimo se predsodkov tradicij. Vse naše duševno življenje je prepojeno s tradicijami, človeško življenje je v nje okovano kakor v železne oklepe. Človeštvo se giblje v starih, otrpnelih formah, iz kojih je že davno izginila svežost in radost duševnega življenja. Spisovatelj se prilično sklicuje na svedoštvo Lichtwarkovo, Hauptmannovo, Nietzschevo, Ibsenovo idr. Tudi v oboru vzgoje se je treba znebiti tradicij. Nazaj k starim mojstrom in njih čistim, svetlim mislim! Spisovatelj izločuje jedro misli šolskih reformatorjev in radostno oznanja, da se tudi v vzgoji že svita in bliža pomlad. Otroško pravo, osebnost, nobenega nasilja, več obraznosti, pristrčnosti, več izobraženja očesa in roke, pravo izobrazbo k poklicu, znalost življenja, tvorni pouk, pedagogika dejstev — kličejo nazaj h Komenskemu, Pestalozziju, naprej k višinam umetne vzgoje. Človeštvo je danes na višini kulture, tehnika dela čudeže, a človeštvo je navznotraj vedno ubožnejše. Šola mora pričeti z zboljšanjem, hočemo li najvišje in najdragocenejše človeštvo varovati pogube. **J. St.**

Angleško šolstvo. Anglija ima 12.157 občinskih ljudskih šol, ki jih obiskuje 3.082.990 šolarjev; 16.320 cerkvenih šol s 3.305.949 učenci; 1843 rimsko-katoliških šol s 135.868 učenci; 24 izraelskih šol s 8149 učenci in 949 interkonfesionalnih šol s 171.471 učencem. — Uprava vsega šolskega stroja velja letnih 200.000 pf. šterlingov ali na 5 milijonov kron. — a —

Kronika.

V razpuščenih ruskih dumi je bilo tudi 11 ljudsko-šolskih učiteljev kakor narodni zastopniki. — a —

Rusko. Naučno ministrstvo je pred kratkim izdelalo nov šolski zakon, vsled katerega se osnuje na novo 265.012 novih ljudskih šol. — Najnižja učiteljska plača naj bi bila 390 rubljev ali 1200 kron. — Proračun se s to postavko zviša za letnih 262.550.605 kron. — g —

Nemška nasilnost. V Poznanju so ravnokar izključili iz tamošnje gimnazije dva učenca, ker sta na nemška vprašanja v verouku odgovorila v poljskem jeziku. — e —

Naučni minister na Hrvaškem. Naučnim ministrom na Hrvaškem je imenovan dr. Milan Rojc, odvetnik v Belovaru, rodom Slovenec. — e —

Ogrsko šolstvo. Časopis «Fygyelö» poroča: Učni minister grof Apponyi namerava v prid narodnega pouka ustanoviti nove elementarne šole, mnoge pa podržaviti. Pri ustanavljanju novih šol se bo v prvi vrsti oziralo na krajine, objudene s slovanskimi narodnostmi. Apponyi hoče predvsem podržaviti konfesionalne in komunalne občne šole v krajinah, o katerih trdi, da so panslavistične (!) in sicer v presburškem, nitranskem, turčanskem in gemerskem okraju. Program podržavljenju se je uredil tako: V šol. letu 1906-7 podržavijo 7 konfesijskih, po slučaju občnih elementarnih šol in v šolskem letu 1907-8 štiri konfesionalne šole. Ednajst občin v narodnostnem oziru posebno izpostavljenih dobi nove državne šole. Dalje so sklenili podržaviti štiri otroška vzgajališča. Stroški tega podržavljenja se postavijo že v proračun naučnega ministrstva za prihodnje leto. **J. St.**

